

Autoetnografsko istraživanje iskustva pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju

Možanić, Vanja

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:849665>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 283/KOM/2024

**Autoetnografsko istraživanje iskustava pomoćnika u
nastavi učenika s poteškoćama u učenju**

Vanja Možanić, 0015240138

Koprivnica, rujan 2024. godine

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	prediplomski sveu ilišni studij Komunikologija, mediji i novinarstvo		
PRISTUPNIK	Vanja Možani	MATIČNI BROJ	0015240138
DATUM	2. 6. 2024.	KOLEGIJ	Komunikacija i socijalna inkluzija
NASLOV RADA	Autoetnografsko istraživanje iskustava pomoćnika u nastavi u enika s poteškoćama u učenju		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Autoethnographic research on the experiences of teaching assistant for students with learning disabilities		
MENTOR	Željka Bagari	ZVANJE	izv.prof.dr.sc.
ČLANOVI POVJERENSTVA	1. doc.dr.sc. Kresimir Lacković, predsjednik 2. doc.dr.sc. Marin Gal, član 3. izv.prof.dr.sc. Željka Bagari, mentorica 4. izv.prof.dr.sc. Lidija Duj, zamjenski članica 5.		

Zadatak završnog rada

BR: 283/KOM/2024

OPIS

U okviru informacijskih i komunikacijskih znanosti, rjeđka su autoetnografska istraživanja kojima su u fokusu obilježja osobnog i profesionalnog razvoja, kroz motivaciju i kritičko promatranje osobnih vjerovanja, promišljanja, osjećaja i postupaka predstavnika pomažu ih djelatnosti u odnosu i s aspekta odvijanja/realizacije potpore u nastavi u eniku s poteškoćama u učenju.

U tu svrhu, pristupnica e pretražiti relevantnu literaturu te kreirati teorijski okvir i odgovaraju i instrumentarij za prikupljanje i obradu podataka te primijeniti kvalitativnu metodologiju - analiti ku autoetnografju, kao i softver za deskriptivnu analizu intervjua. U svim fazama i postupcima istraživanja poštovati e se etička i profesionalna načela primjenjiva za ove uzorke.

ZADATAK IZVUČEN

5. 9. 2024

POTPIS MENTORA

Željka Bagari

SVEUČILIŠTE
KOPRIVNICA

Sveučilište Sjever

Preddiplomski sveučilišni studij Komunikologije, medija i novinarstva

Završni rad br. 283/KOM/2024

Autoetnografsko istraživanje iskustava pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju

Student

Vanja Možanić, 00152401138

Mentor

Izv. prof. dr. sc. Željka Bagarić

Koprivnica, rujan 2024. godine

Predgovor

Želim iskreno zahvaliti svima koji su mi bili podrška tijekom studiranja.

Posebno želim spomenuti svoju mamu Marijetu i tatu Marija koji su uvijek puni razumijevanja i strpljenja (čak i onda kada ne bi trebali biti) i neizmjerne ljubavi. Oni su moj vjetar u leđa i siguran dom. Veliko hvala mom bratu Noi koji je moja motivacija da budem bolja osoba. Svojim prijateljima, posebice Eli, želim zahvaliti na ohrabriranju, a svojim malim prijateljima iz razreda i učiteljici Ireni zahvaljujem za puno zagrljaja. Na kraju, veliko hvala profesorici Željki Bagarić na posvećenosti, usmjeravanju i podršci tijekom pisanja rada.

Ovaj rad pisan je s puno entuzijazma i vjere da će se uvjeti rada i uloga pomoćnika u nastavi poboljšati te će s time djeca s teškoćama imati uistinu kvalitetno inkluzivno obrazovanje.

Svi smo mi različiti i u tome posebni, ali naša su prava jednaka i trebamo imati jednake mogućnosti!

Sažetak

Inkluzivno obrazovanje apelira na neposrednu dostupnost obrazovanja djece s posebnim odgojno obrazovnim potrebama u sustavu formalnog obrazovanja. Djeca s poteškoćama u učenju su djeca s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Jedan od načina uključivanja istih u obrazovni sustav je sistem rada pomoćnika u nastavi, koji se primjenjuje u hrvatskom školstvu od 2015. godine. Pomoćnici u nastavi su pojedinci koji pomažu učeniku, pritom se prilagođavajući potrebama u načinima pružanja podrške, ovisno o svakom učeniku kao pojedincu. Ovaj istraživački rad istražuje iskustva pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju, usmjeren je na motivaciju te osobni i profesionalni razvoj pomoćnika kroz samorefleksiju i kritičko promišljanje o vlastitim vjerovanjima, osjećajima i doživljajima. U provedenom istraživanju korištena je kvalitativna metodologija – analitička autoetnografska metoda, koju je autorica primijenila na samoj sebi kao ispitanici. Opći ciljevi rada su istražiti osobna vjerovanja, misli, emocije i vrijednosti pomoćnika u nastavi tijekom pružanja podrške učeniku s poteškoćama u učenju te unutarnje i vanjske čimbenike razvijanja identiteta kao pomoćnika u nastavi prema postavljenim istraživačkim pitanjima. Specifični ciljevi uključuju ispitivanje percepcije učinkovitosti i kvalitete rada uslijed osobnog i profesionalnog razvoja pomoćnika. Istraživanje iskustva pomoćnika u nastavi pokazalo je da je motivacija za ovaj posao često povezana s osobnim iskustvom i željom za pomaganjem drugima. Podrška obitelji, kolega i stručne službe je ključna za uspjeh pomoćnika u nastavi. Poslovi pomoćnika u nastavi obuhvaćaju širi spektar od onih navedenih u Pravilniku o radu pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih suradnika. Pomoćnici u nastavi doživljavaju značajan osobni i profesionalni razvoj, razvijajući empatiju, strpljenje i komunikacijske vještine. Međutim, nezadovoljavajući uvjeti rada, kao što su kratkoročni ugovori i niske plaće, predstavljaju prepreku za ovaj posao. Pomoćnici u nastavi igraju ključnu ulogu u stvaranju inkluzivnog obrazovnog okruženja te su potrebna poboljšanja uvjeta rada pomoćnika u nastavi.

Ključne riječi: *autoetnografija, inkluzivno obrazovanje, iskustva pomoćnika u nastavi, pomoćnici u nastavi, specifične poteškoće u učenju, učenici s poteškoćama u učenju*

Summary

Specific learning difficulties include dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, attention deficit/h

Inclusive education advocates for the immediate accessibility of education for children with special educational needs within the formal education system. Children with learning difficulties are those with special educational needs. One approach to their inclusion in the educational system is the role of teaching assistants, which has been implemented in Croatian education since 2015. Teaching assistants are individuals who support students, adapting their methods of assistance to meet each student's unique needs. This research study explores the experiences of teaching assistants working with students with learning difficulties, focusing on their motivation, as well as their personal and professional development through self-reflection and critical examination of their own beliefs, feelings, and experiences. The research employs a qualitative methodology—an analytical autoethnographic method—applied by the author to herself as the subject. The general objectives of the study are to investigate the personal beliefs, thoughts, emotions, and values of teaching assistants during their support of students with learning difficulties, as well as the internal and external factors influencing the development of their identity as teaching assistants. Specific objectives include examining the perception of work effectiveness and quality as a result of personal and professional development. The research highlights that motivation for this role is often linked to personal experiences and the desire to help others. Support from families, colleagues, and professional services is crucial for the success of teaching assistants. The roles of teaching assistants encompass a broader spectrum than those outlined in the Regulations on the Work of Teaching Assistants and Professional Communication Assistants. Teaching assistants experience significant personal and professional growth, developing empathy, patience, and communication skills. However, unsatisfactory working conditions, such as short-term contracts and low salaries, pose obstacles to this role. Teaching assistants play a crucial role in creating an inclusive educational environment, and improvements in their working conditions are necessary.

Key words: *autoethnography, inclusive education, specific learning difficulties, students with learning difficulties, teaching assistant experiences, teaching assistants*

Sadržaj

1.	Uvod.....	9
1.1.	Problemski okvir rada	9
1.2.	Svrha i cilj rada	10
1.3.	Struktura rada	11
2.	INKLUZIVNO OBRAZOVANJE.....	12
2.1.	Inkluzivno obrazovanje u hrvatskom školstvu.....	13
2.2.	Pomoćnici u nastavi kao dio inkluzivnog obrazovanja	14
2.2.1.	<i>Definicija i pravni okvir pomoćnika u nastavi u hrvatskom školstvu</i>	<i>14</i>
2.2.2.	<i>Ostvarivanje prava na potporu pomoćnika u nastavi.....</i>	<i>15</i>
2.2.3.	<i>Uvjeti za zapošljavanje pomoćnika u nastavi.....</i>	<i>15</i>
2.3.	Edukacija pomoćnika u nastavi.....	16
2.3.1.	<i>Poslovi pomoćnika u nastavi.....</i>	<i>17</i>
2.3.2.	<i>Radna dokumentacija pomoćnika u nastavi</i>	<i>19</i>
3.	POTEŠKOĆE U UČENJU	25
3.1.	Specifične poteškoće u učenju	26
3.2.	Disleksija.....	26
3.3.	Diskalkulija	26
3.4.	Disgrafija.....	27
3.5.	Dispraksija.....	27
3.6.	Deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj	28
3.7.	Poremećaji iz autističnog spektra i Aspergerov sindrom	29
3.8.	Opsesivno-kompulzivni poremećaj.....	30
4.	METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	31
4.1.	Autoetnografija kao metoda istraživanja.....	31
4.2.	Metode prikupljanja i obrade podataka	32
4.3.	Metodološka ograničenja i etička napomena	33
5.	Rezultati i rasprava	34
6.	Zaključak.....	52
7.	Literatura.....	56
8.	Popis slika i tablica	59

1. Uvod

1.1. Problemski okvir rada

Pomoćnici u nastavi dio su programa za inkluzivno obrazovanje djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Primarna uloga pomoćnika je surađivati s učiteljima kako bi poboljšali učenje i postignuća učenika, istovremeno potičući njihovu neovisnost, samopouzdanje i socijalnu uključenost. Oni pružaju podršku učenicima s poteškoćama u razvoju i učenju (UNISON, 2016:5). Zapošljavanje pomoćnika u nastavi relativno je nova praksa u hrvatskim školama. Postepeno uvođenje pomoćnika u nastavu započelo je ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju, no službeno se uloga pomoćnika u nastavi definira tek 2015. godine kada se donosi Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima. Novim pravilnikom jasno su definirani uvjeti i način rada pomoćnika u nastavi i stručnih komunikacijskih posrednika u školama. Također, pravilnik određuje kako učenici s teškoćama u razvoju mogu ostvariti svoje pravo na ovu vrstu podrške (izvor: <https://mzom.gov.hr/>).

Autorica, motivirana svojom obiteljskom situacijom i vlastitim iskustvom, istražiti će metodom autoetografije svoja iskustva kao pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju. Kako se radi o autoetnografiji, autorica rada će sama sebi biti ispitanica u istraživanju. Ustanovit će se promjene nastale u njezinom osobnom i profesionalnom razvoju tijekom svog rada kao pomoćnika u nastavi te kako se navedene promjene odražavaju na učinkovitost i kvalitetu rada. Ispitat će se njezin odnos s roditeljima učenika kojemu pruža podršku te ostalim zaposlenicima škole. Samokritički će ispitati i introspekcijom promisliti o svojim osjećajima, doživljajima, motivaciji i postupcima tijekom rada. Također, istražiti će odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanja svog identiteta pomoćnika u nastavi te dati odgovore na postavljena istraživačka pitanja.

Motivacija za pisanje ovog završnog rada bio je moj brat i učenici s kojima sam radila kao pomoćnik u nastavi. Moj brat imao je pomoćnika, a ja sam pružala podršku učeniku s poteškoćama u učenju u šestome, dok sada pružam podršku učeniku trećeg razreda osnovne škole. Međutim, najveća inspiracija za pisanje ovog rada bila je moja majka. Moj brat je bio među prvom djecom s poteškoćama u učenju koji su dobili pravo na pomoćnika u nastavi u Hrvatskoj. Moja majka je *preokrenula svijet naglavačke* kako bi moj brat, kojemu je dijagnosticiran deficit pažnje i poremećaj hiperaktivnosti dobio pomoćnika u nastavi, na kojeg ima potpuno pravo, u školi gdje je osoblje smatralo kako će zaposlenje pomoćnika narušiti njihov ugled. Stoga, željela sam istražiti o inkluzivnom obrazovanju djece i pomoćnicima u nastavi u hrvatskom školstvu. Kako ovakvih vrsta istraživanja nedostaje na hrvatskom prostoru, ovim radom htjela sam prikazati kako jedan

pomoćnik u nastavi percipira sam sebe, ali i kako ga vide drugi te kako se to odražava na kvalitetu i učinkovitost njegovog rada s djecom s poteškoćama u učenju.

1.2. Svrha i cilj rada

Svrha ovog rada je istražiti metodom autoetnografije iskustva pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju. Autorica nastoji prikazati samopercepciju profesionalnog i osobnog rasta pomoćnika u nastavi kroz promišljanje o osobnim vjerovanjima, doživljajima, promišljanjima, osjećajima i motivaciji tijekom obavljanja posla pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju. Ciljevi rada podijeljeni su na opće i specifične.

Opći ciljevi rada su:

1. Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške.
2. Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanju identiteta pomoćnika u nastavi.

Specifični ciljevi rada su:

1. Ustanoviti jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile u procesu pružanju podrške? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?
2. Utvrditi je li nastupila promjena u profesionalnom razvoju? Ako jest, koja je narav tih promjena (samoosnaženje; jačanje komunikacijskih vještina; usmjerenost na druge (empatija i podržavanje)?
3. Istražiti kako se to odražava na radnu učinkovitost ispitanice?

Prema navedenoj svrsi i ciljevima rada definirana su sljedeća istraživačka pitanja:

IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja?

Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?

IP2. Prvi susret?

Potpitanja: Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?

IP3. Razvojni put mojih promišljanja? (nastanak i promjena misli)

IP4. Razvojni put mojih osjećaja/ doživljaja/postupaka?

IP5. Razvojni put mojih vjerovanja?

IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje/zabrinjava u ovome poslu?

IP7. Zadaće pomoćnika u nastavi (radni dan, evidencije)? Kako doživljavam izazove koji me prate tijekom svakidašnjeg rada? Kako se nosim s njima?

IP8. Kako doživljam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?

IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?

IP10. Kada uspoređujem protekle godine svog radnog iskustva, mogu li uočiti nastale promjene?

IP11. Je li se i što se promijenilo u mom profesionalnom razvoju (povećanja kvalitete/učinkovitosti pružanja podrške učeniku? U cilju poboljšanja suradnje s ostalim dionicima?) U mom osobnom rastu?

1.3. Struktura rada

Sam rad podijeljen je na osam poglavlja. Rad započinje uvodom u kojem se obrađuju problematski okvir rada, svrha i ciljevi istraživanja, te struktura rada, pružajući osnovne informacije i pregled ključnih pitanja istraživanja. Slijedi poglavlje o inkluzivnom obrazovanju, u kojem se detaljno razmatra uloga pomoćnika u nastavi unutar inkluzivnog obrazovnog sustava. Ovdje se posebno fokusira na definiciju i pravni okvir pomoćnika u nastavi u hrvatskom školstvu, ostvarivanje prava na potporu, uvjete za zapošljavanje, kao i edukaciju pomoćnika u nastavi. Također, raspravlja se o poslovima pomoćnika u nastavi i njihovoj radnoj dokumentaciji. U poglavlju o poteškoćama u učenju razmatraju se specifične poteškoće kao što su disleksija, diskalkulija, disgrafija, dispraksija, deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj, poremećaji iz autističnog spektra, Aspergerov sindrom i opsesivno-kompulzivni poremećaj, s analizom kako svaka od tih poteškoća utječe na učenike. Metodološko poglavlje uz autoetnografiju kao metodu istraživanja obuhvaća metode prikupljanja i obrade podataka, metodološka ograničenja i etičke napomene. Slijedi poglavlje o rezultatima provedenog istraživanja i raspravi a zaključak sumira ključne nalaze na temelju rezultata i daje neke preporuke za poboljšanje statusa i uvjeta rad pomoćnika u nastavi. Na kraju, u poglavlju o literaturi navedena je literatura koja je korištena prilikom pisanja rada i istraživanja, te je prikazan popis slika i tablica korištenih u radu.

2. INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Obrazovna inkluzija pojam je koji označava uključivanje djece s poteškoćama u razvoju i učenju u društvenu zajednicu i njihovo aktivno sudjelovanje kao ravnopravnih članova iste. Inkluzivnim obrazovanjem smatra se proces stjecanja znanja i vještina svakog pojedinca uz prihvaćanje različitosti i poticanje solidarnosti u društvu (Pongrac Vincelj 2017:139). Inkluzivno obrazovanje jest, najsažetije rečeno, koncept odgoja i obrazovanja za sve. Time se zahtijeva uključenost sve djece i mladih u sustav formalnog odgojno-obrazovnog sistema, zajedničko učenje djece i mladih sa i bez posebnih potreba, odnosno poteškoća u razvoju i/ili učenju (Karamatić Brčić 2011:39,40). Inkluzivnim odgojem i obrazovanjem školski se sustav prilagođava različitim potrebama djece uz ravnopravno sudjelovanje svih učenika u procesu odgoja i obrazovanja (Pongrac Vincelj i sur. 2017:139).

Inkluzivnim obrazovanjem omogućava se socijalna inkluzija prihvaćanjem različitosti i razvojem tolerancije te integracija djece i mladih s posebnim potrebama u formalno obrazovanje, ali i društvenu zajednicu. Zbog toga, inkluzija je dugogodišnji proces koji mora biti prilagođen potrebama svakog djeteta, odnosno učenika i standardima školskog kurikuluma. Podrazumijeva pristup i aktivnu uključenost u odgoj i obrazovanje učenika od strane svih sudionika djetetova obrazovanja od roditelja, nastavnika do pomoćnika u nastavi te stručnih suradnika škole i drugih. Ovaj koncept obrazovanja omogućuje razvijanje kognitivnih, socijalnih i emocionalnih vještina kod učenika (izvor: <https://osigurajmoimjednakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html>).

Također, ovim konceptom obrazovanja omogućuje se jednak tretman svih učenika, školovanje u blizini mjesta stanovanja, edukacija stručnog osoblja škole i nastavnika. Nadalje, podrazumijeva se suradnja i komunikacija škola s drugim važnim institucijama, prilagodba nastavnog programa i plana te osposobljavanje i uključivanje pomoćnika u nastavi i stručnog komunikacijskog posrednika u nastavu. Inkluzivno obrazovanje definirano je raznim međunarodnim dokumentima kao što su:

- *Deklaracija o ljudskim pravima* (1948. godine),
- *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta* (1989. godine),
- *Svjetska deklaracija o obrazovanju za sve* (1990. godine),
- *Izjava u Salamanci i Okvir za akciju* (1994. godine),
- *Studija O pravu na obrazovanje za osobe s invaliditetom: prema inkluziji* (2001. godine),
- *Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima za osobe s invaliditetom* (2008. godine) (Karamatić Brčić 2011:40).

Navedenim dokumentima promiče se pravo svakog djeteta na pristup formalnom obrazovanju bez obzira na djetetovo intelektualno, fizičko, jezično, emocionalno i drugo stanje te bez obzira na djetetov socioekonomski status, poteškoću u razvoju, školski uspjeh pa ni etničku, religijsku ili neku drugu manjinsku pripadnost. Važno je naglasiti kako inkluzivno obrazovanje promiče i prilagodbu odgojno-obrazovnog sustava nadarenoj djeci. Također, naglašava se kako u Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi stoji kako su djeca s posebnim potrebama u odgojno obrazovnom sustavu daroviti učenici i učenici s poteškoćama (Drandić 2017:441). Time se koncept inkluzivnog obrazovanja razlikuje od koncepta integriranog obrazovanja. Obrazovna integracija postala je zakonska regulativa u pojedinim državama svijeta šezdesetih godina prošlog stoljeća. Glavni cilj takve integracije bilo je uključivanje djece s poteškoćama u razvoju i učenju u redovno obrazovanje i reforma sustava specijaliziranih škola za djecu s posebnim potrebama. U jednom segmentu, obrazovna integracija prethodila je i bila temelj za koncept obrazovne inkluzije (Karamatić Brčić 2011:40-42).

2.1. Inkluzivno obrazovanje u hrvatskom školstvu

Praktična primjena obrazovne inkluzije u Republici Hrvatskoj namijenjena je učenicima s poteškoćama u razvoju i učenju, ali i djeci pripadnicima romske nacionalne manjine, djeci migranata i drugih skupina, integriranih u redoviti obrazovni sustav uz postojanje inkluzivnih razreda (Pongrac Vincelj i sur. 2017:170). Obrazovna inkluzija je u Republici Hrvatskoj definirana sljedećim dokumentima:

- *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece* (2006).,
- *Nacionalna strategija za izjednačavanje mogućnosti osobe s invaliditetom* (2007.) (Igrić, Marinić, Maljevac 2021:634).
- *Državni pedagoški standard* (2008.) kojim se smanjuje broj učenika u razrednim odjelima,
- *Nacionalni okvirni kurikulum* (2011.) kojim se promiču prava djece i jednako pravo svih na odgoj i obrazovanje (Pongrac Vincelj i sur. 2017:17),
- *Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju* (NN 24/2015.),
- *Pravilnik o postupku utvrđivanja psihofizičkog stanja djeteta, učenika te sastavu stručnih povjerenstava* (NN 67/14.),
- *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 153/14), (vrijedi od 30.12.2014. godine)
- *Pravilnik o broju učenika u redovitom i kombiniranom razrednom odjelu i odgojno-obrazovnoj skupini u osnovnoj školi* (NN 87/08, 87/09) (izvor:

<https://osigurajmoimjednakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html>).

Naposlijetku, sa stupanjem na snagu Pravilnika o osnovnoškolskom i srednjoškolskom obrazovanju 2015. godine (dalje u tekstu Pravilnik) reguliraju se osnovni oblici podrške i potpore u odgoju i obrazovanju u Hrvatskoj. Ključni oblici podrške postaju centri potpore, mobilna multidisciplinarna služba potpore (stručni suradnici škole), pomoćnici u nastavi te školski koordinatori za posebne potrebe. Prema jednom od provedenih istraživanja, u Hrvatskoj su od prethodno nabrojanih najprisutniji pomoćnici u nastavi. U školskoj godini 2018./2019. u školama je zaposleno više od 3500 pomoćnika, dok ih je u godini 2009./2010. bilo nešto više od 200 (Igrić i sur. 2021:634).

2.2. Pomoćnici u nastavi kao dio inkluzivnog obrazovanja

Pomoćnik u nastavi može se definirati kao „...osoba koja pruža podršku učeniku prema uputama učitelja/nastavnika, stručne službe i/ili stručnog tima“ (Pongrac Vincelj i sur. 2017:143). Općenito, glavna uloga pomoćnika u nastavi je surađivati s učiteljima. Pomoćnici u nastavi su važan dio obrazovnog sustava, a njihov angažman ključan je za uspjeh učenika (UNISON 2016:5). Svrha uključivanja pomoćnika u nastavi u obrazovni sustav je izjednačavanje mogućnosti učenika s poteškoćama u formalnom obrazovanju (izvor: <https://mzom.gov.hr/>).

2.2.1. Definicija i pravni okvir pomoćnika u nastavi u hrvatskom školstvu

Kao dio inkluzivnog obrazovanja, posao pomoćnika u nastavi u osnovnim te srednjim školama reguliran je i temelji se na Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20), Zakonu o osobnoj asistenciji (NN 71/23) te kako propisuje Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja (NN 63/08, 90/10). Na temelju navedenih dokumenata donesen je Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima (izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html).

Kako se navodi u Pravilniku, pružanje podrške pomoćnika u nastavi i stručnog komunikacijskog posrednika omogućava učenicima s posebnim potrebama, teškoćama u razvoju, teškoćama u učenju ravnopravno sudjelovanje u obrazovnom procesu i sprječava diskriminaciju. Cilj je osigurati prilagođene uvjete obrazovanja prema individualnim potrebama i sposobnostima učenika, s naglaskom na njihovo osamostaljivanje. Pomoćnik u nastavi pruža podršku i pomoć učeniku u odgojno-obrazovnim aktivnostima koje uključuju komunikaciju, kretanje, prehranu,

higijenu i druge aktivnosti u školi, ovisno planu rada i uputama učitelja te stručne službe škole. Pomoćnik može raditi s jednim ili dvoje učenika u istom ili različitim razredima, ovisno o potrebama učenika. Pomoćnik može raditi i kao pomoćnik u nastavi skupini učenika istog razrednog odjela ako su individualne potrebe svakog učenika uzete u obzir. U razredu je obično jedan pomoćnik, ali iznimno mogu biti dva, uz odobrenje osnivača škole i Ministarstva odgoja i obrazovanja. Važno je naglasiti kako pomoćnik u nastavi nije nositelj nastavnog procesa te ne odlučuje o odgojno-obrazovnim i/ili rehabilitacijskim konceptima namijenjenim učeniku (izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html).

2.2.2. Ostvarivanje prava na potporu pomoćnika u nastavi

Kako bi učenik ostvario pravo na dobivanje pomoćnika u nastavi, škola koju će učenik pohađati ili koju pohađa podnosi zahtjev Uredu za osiguranje potpore pomoćnika u nastavi ili stručnog komunikacijskog posrednika. Zahtjev se podnosi na prijedlog stručnog povjerenstva osnovne škole ili nastavničkog vijeća srednje škole. Iznimka postoji u osnovnim školama koje imaju samo školskog pedagoga (kao što je nerijetko u manjim sredinama) koje pohađaju učenici s teškoćama, zahtjevi za stručnom pomoći šalju se Agenciji za odgoj i obrazovanje. U zahtjevu se prilaže sljedeća dokumentacija: mišljenje predškolske ustanove ako dijete kreće u prvi razred osnovne škole, mišljenje osnovne škole ako dijete upisuje prvi razred srednje škole, rješenje o primjerenome programu obrazovanja za dijete, relevantna medicinska, edukacijsko-rehabilitatorska i druga dokumentacija bitna za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta, mišljenje školskog liječnika, suglasnost roditelja za zaposlenjem pomoćnika u nastavi te okvirni prijedlog programa rada pomoćnika u nastavi. Kada Stručno povjerenstvo Ureda za osiguranje potpore pomoćnika u nastavi ili stručnog komunikacijskog posrednika donese odluku o potrebi zapošljavanja istih, prijedlog se dostavlja osnivaču škole (naprimjer grad Varaždin) koji ga podnose Ministarstvu odgoja i obrazovanja. Nakon dobivene suglasnosti Ministarstva, osnivač škole šalje dobivenu suglasnost Uredu i školi u kojoj je potreban pomoćnik, uz obavezno navedeno razdoblje rada pomoćnika u nastavi (izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html).

2.2.3. Uvjeti za zapošljavanje pomoćnika u nastavi

U Pravilniku se navodi kako pomoćnik u nastavi mora imati završeno četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje i završenu edukaciju, odnosno osposobljavanje za pomoćnika u nastavi. Nadalje, Pravilnikom se zabranjuje da je pomoćnik u nastavi član obitelji učenika kojemu

se pruža potpora. Isto se navodi kako pomoćnik u nastavi ne smije biti osoba protiv koje se vodi kazneni postupak ili je pravomoćno suđena za kazneno djelo (izvor: https://narodne-novine.mn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html). Neki autori smatraju kako pomoćnik u nastavi prije svega mora imati razvijene dobre komunikacijske i socijalne vještine, dok ostale specifičnosti o poslu može naučiti naknadno (Romstein, Velki 2017:153). S druge strane, prema istraživanju provedenom na fokus grupama učitelja, većina ispitanika je označila kako bi pedagoško obrazovanje trebalo biti uvjet za posao pomoćnika u nastavi. Naglašava se kako su ovo mišljenje najčešće iznosili učitelji s dugogodišnjim iskustvom i iskustvom rada s pomoćnicima. No, većinski se smatra da pomoćnici trebaju imati i visoko obrazovanje kao preduvjet zapošljavanja. Od karakternih osobina, također se spominju dobre komunikacije te socijalne vještine, ali i razvijen osjećaj empatije (Igrić i sur. 2021:613). Međutim, drugim istraživanjem utvrđeno je kako ne postoji značajna razlika između pomoćnika koji su prošli dodatnu edukaciju i/ili usavršavanje i onih koji nisu - jednako doprinose kvaliteti učenikova obrazovanja. Štoviše, bez obzira na razinu obrazovanja pomoćnika, doprinos kvaliteti učenikova obrazovanja ostaje isti (Drandić 2017:455).

2.3. Edukacija pomoćnika u nastavi

Smatra se da je, prije početka nastave, važno upoznati pomoćnika s učiteljima, nastavnicima, stručnom službom, roditeljima i učenikom kojemu će pružati pomoć. Pri tome, pomoćniku pomaže školski koordinator. Thompson navodi kako svaka odgojno obrazovna ustanova treba imati stručnog školskog koordinatora „čija je uloga usklađivanje odgojno-obrazovne podrške za sve učenike s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama“ (Thompson 2016:23). njegov je posao osigurati da škola zadovolji sve potrebne posebne odgojno-obrazovne potrebe svakog učenika. Puni naziv školskog koordinatora je koordinator za posebne odgojno-obrazovne potrebe (eng. *SENCO*) (Hudson 2018:24).

Prilikom razgovora sa školskim koordinatorom, stručnom službom te roditeljima pomoćnik se upoznaje sa specifičnostima učenika kojemu će biti pomoć i podrška. Daljnje postupanje pomoćnika u nastavi i plan rada pomoćnika sastavljen je prema specifičnim potrebama svakog učenika kojemu se pruža potpora, a izrađuje ga upravo školski koordinator uz profesionalno mišljenje školske stručne službe (logoped, rehabilitator, dječji psiholog, dječji pedagog) (Pongrac Vincelj i sur. 2017:74).

Prve neformalne programe osposobljavanja pomoćnika u nastavi u Hrvatskoj provodio je Centar za inkluzivnu podršku IDEM Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta. Osposobljavanje se provodilo nakon uvođenja pomoćnika u odgojno-obrazovni proces 2005. godine. Kasnije, na prijedlog spomenutog Centra, točnije 2012. godine, Agencija za strukovno obrazovanje i

obrazovanje odraslih odobrila je koncept Centra za osposobljavanje pomoćnika u nastavi što je dovelo do toga da Ministarstvo znanosti i obrazovanja ovlasti IDEM za provođenje prvog službenog osposobljavanja pomoćnika u nastavi (Igrić i sur. 2021:607).

Nakon što se pomoćnik u nastavi zaposli, potrebna je podrška u obliku savjetovanja i nadzor nad pomoćnikom za što su najčešće zaduženi školski koordinatori. Koordinator za pomoćnike u nastavi i stručne komunikacijske posrednike, kojeg ravnatelj imenuje iz redova stručnih suradnika, odgovoran je za izradu plana rada, upućivanje na rad s učenikom, te praćenje njihovog rada. U nekim školama u Hrvatskoj, izvan grada Zagreba, može se provoditi i povremeni nadzor pomoćnika, ovisno o dostupnim financijskim sredstvima. Škole koje nemaju specijalizirane edukacijske stručnjake, odnosno stručnu službu škole, mogu angažirati vanjske suradnike prema potrebama škole ili zahtjevima roditelja, što je čest slučaj u manjim školama (Pongrac Vincelj i sur. 2017:72,73).

Nažalost, način edukacije i usavršavanje pomoćnika u nastavi još uvijek nije strogo definirano u odgojno-obrazovnom sustavu. Mnogi autori slažu se kako je potrebno osigurati edukacije za potrebe stjecanja znanja i određenih kompetencija te razvijanja vještina pomoćnika u nastavi. (Drandić 2017:444).

2.3.1. Poslovi pomoćnika u nastavi

Pomoćnik u nastavi surađuje s učiteljem i/ili nastavnikom, dogovarajući postupke i metode koje će primijeniti u radu s učenikom kojemu pruža podršku i pomoć u učenju. Pomoćnik djeluje isključivo prema uputama učitelja i/ili nastavnika te ne ulazi u područje rada istih. On poštuje mišljenje učitelja i/ili nastavnika, dogovara s njima razinu i oblik pomoći učeniku, te im pruža povratne informacije. Pomoćnik je obavezan pridržavati se uputa učitelja i/ili nastavnika u svakom nastavnom satu i tijekom različitih oblika rada. Uz dogovor s učiteljem i/ili nastavnikom, pomoćnik može sudjelovati u određenim aktivnostima s ostalim učenicima u razredu. Suradnja između pomoćnika u nastavi i učitelja razredne nastave odvija se svakodnevno, a isto tako postoji suradnja za svaki nastavni sat i u predmetnoj nastavi. Ta suradnja treba biti temeljena na profesionalnom odnosu (Pongrac Vincelj i sur. 2017:69,70).

Pomoćnik u nastavi pruža podršku i pomoć učenicima koji imaju teškoće u samostalnom svladavanju nastavnog plana i programa te samostalnom funkcioniranju zbog teškoća u razvoju. U već spomenutome Pravilniku navedene su sljedeće teškoće: teškoće u motoričkom funkcioniranju donjih i/ili gornjih ekstremiteta, teškoće u komunikaciji i socijalnim interakcijama, senzornim integracijama autističnog spektra, teškoće u intelektualnom funkcioniranju, teškoće uzrokovane oštećenjem vida, teškoće uzrokovane ponašanjem učenika ugrožavajući njihovu

sigurnost te sigurnost ostalih učenika ili ostalog osoblja škole. U Pravilniku se, također, navode poslovi pomoćnika u nastavi koji uključuju: potporu u komunikaciji i socijalnoj uključenosti, potporu u kretanju, potporu pri uzimanju hrane i pića, potporu u obavljanju higijenskih potreba, potpora u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka te suradnju s osobljem škole te učenikovim vršnjacima, roditeljima ili skrbnicima (izvor: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html).

Potpora u komunikaciji i socijalnoj uključenosti podrazumijeva poticanje učenika na suradnju s ostalim učenicima, pokazati koje je prihvatljivo ponašanje u određenoj situaciji te dodatno ukazati na pravila rada i igre. Potpora u kretanju uključuje pružanje pomoći učeniku kojemu je samostalno kretanje nemoguće ili otežano, kao što je svladavanje prepreka tijekom korištenja invalidskih kolica ili vožnja invalidskih kolica učenika. Kod potpore pri uzimanju hrane i pića pomoćnik u nastavi je dužan dodatno pripremiti hranu učeniku, kao naprimjer, rezanje i usitnjavanje. Ako je potrebno, pomoćnik će pomoći učeniku pri pijenju. Dalje, prilikom pružanja potpore u obavljanju higijenskih potreba pomoćnik će pružiti pomoć učeniku pri odlasku u WC (vođenje ili vožnja), pomoći mu u korištenju WC-a (postavljanje na sjedalicu, pridržavanje, osobna higijena nakon nužde, svlačenje i oblačenje, presvlačenje pelena i higijena tijela), te pomagati pri presvlačenju odjeće i obuće prema potrebi. Što se tiče potpore u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka pomoćnik će pisati prema diktatu učenika, pružiti tehničku pomoć pri pisanju, dodavati školski pribor i radne materijale, ako je potrebno. Pomoćnik je dužan pružiti potporu učeniku u izvođenju praktičnih radova i tjelesne aktivnosti prema uputama učitelja. Također, pomoćnik će dodatno objasniti ili pročitati zadatak i usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti. Pomoći će pri izvedbi praktičnih radova i tjelesne aktivnosti prema uputama učitelja. Zatim, dodatno objasniti ili pročitati zadatak i usmjeravati pažnju učenika na aktivnosti te voditi učenika u izvršavanju nastavnih zadataka, ako je potrebno. Zadnje, suradnja pomoćnika u nastavi s osobljem škole, roditeljima i vršnjacima podrazumijeva međusobnu komunikaciju i socijalnu interakciju istih (Pongrac Vincelj i sur. 2017:71,72).

PROGRAM RADA POMOĆNIKA U NASTAVI

Ime i prezime pomoćnika u nastavi: _____

Ime, prezime i razred učenika: _____

Školska godina: 2020./2021., 2021./2022., 2022./2023.

POTREBNE AKTIVNOSTI POMOĆNIKA U NASTAVI:

A. Potpora u komunikaciji i socijalnoj uključenosti:

- poticati i usmjeravati učenika na prihvatljive oblike ponašanja te upozoravati učenika na štetnost i posljedice neprihvatljivih oblika ponašanja uz prethodno savjetovanje s učiteljem/nastavnikom i/ili stručnim suradnikom
- poticati učenika na suradnju s ostalim učenicima
- pružiti potporu učeniku u provedbi pravila rada i igre
- davati potporu u socijalizaciji uz interakciju s drugim učenicima

B. Potpora u kretanju:

- pružiti potporu učeniku u kretanju (usmjeravati, upozoravati na prepreke)

C. Potpora pri uzimanju hrane i pića:

- dodatno pripremiti hranu učeniku: rezanje

D. Potpora u obavljanju higijenskih potreba

- pružiti potporu učeniku pri presvlačenju (skidanje i odijevanje odjeće i obuće) tijekom boravka u školi i izvanučioničkim aktivnostima ovisno o potrebi učenika i situaciji

E. Potpora u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka:

- pružiti tehničku potporu učeniku u čitanju, pisanju, računanju i izvođenju grafičkih radova
- pružiti potporu učeniku pri izvođenju praktičnih radova prema naputku učitelja/nastavnika
- pružiti potporu učeniku u izvođenju primjerenoga programa tjelesno-zdravstvene kulture
- pružiti potporu učeniku u provođenju izvanučioničke nastave
- dodatno pročitati zadatak i/ili uputu učeniku
- usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti
- poticati učenika na izvršavanje zadanih uputa
- voditi/usmjeravati učenika u izvršavanju zadataka na nastavnome materijalu
- pružiti potporu učeniku u samovrednovanju svoga rada i uspjeha te riješenih zadataka

F. Suradnja s radnicima škole te vršnjacima učenika u razredu, što podrazumijeva razmjenu informacija potrebnu za praćenje i unapređivanje rada s učenikom

Kordinatorator za pomoćnike u nastavi: _____ sur. rehabilitator

1

Slika 1. Program rada pomoćnika u nastavi za školsku godinu 2020./2021., 2021./2022., 2022./2023.

Izvor: izradila autorica

2.3.2. Radna dokumentacija pomoćnika u nastavi

Dokumentacija pomoćnika u nastavi sastoji se od vođenja dnevnika rada, pisanja mjesečnog izvješća, izvješća o izvannastavnim aktivnostima (naprimjer, školski izleti) te završnog izvješća o radu.

□ Dnevnik rada

Posao pomoćnika u nastavi uključuje i vođenje dnevnika rada (Obrazac 4). Dnevnik rada pomoćnika u nastavi sadrži navedene, sumirane, prethodno nabrojane poslove koje pomoćnik obavlja tog dana. Pomoćnik upisuje nastavni sat te pod svaki sat upisuje šifre aktivnosti koje označavaju djelovanje pomoćnika tijekom navedenog sata. U Pravilniku navedene su sljedeće šifre aktivnosti:

A. Potpora u komunikaciji i socijalnoj uključenosti:

1. poticati učenika na suradnju s ostalim učenicima,
2. poticati i usmjeravati učenika na prihvatljive oblike ponašanja te upozoravati učenika na štetnost i posljedice neprihvatljivih oblika ponašanja uz prethodno savjetovanje s učiteljem/nastavnikom i/ili stručnim suradnikom,
3. pružiti potporu učeniku u provedbi pravila rada i igre,
4. davati potporu u socijalizaciji uz interakciju s drugim učenicima.

B. Potpora u kretanju:

1. voditi učenika kojemu je potrebna potpora u kretanju (pridržavati, usmjeravati, upozoravati na prepreke i sl.),
2. pružiti potporu učeniku koji se kreće u kolicima pri svladavanju prepreka,
3. voziti učenika u kolicima ako se učenik ne može samostalno voziti te upravljati pomagalima za penjanje i spuštanje u svrhu svladavanja prostornih prepreka,
4. pružiti potporu učeniku u promjeni položaja tijela.

C. Potpora pri uzimanju hrane i pića:

1. dodatno pripremiti hranu učeniku: rezanje, usitnjavanje i sl.,
2. hranjenje ovisno o potrebi učenika, 3. pružiti potporu učeniku pri pijenju.

D. Potpora u obavljanju higijenskih potreba:

1. pružiti potporu pri održavanju higijene,
2. pružiti potporu učeniku u kretanju (vođenje, vožnja) pri odlasku u toalet,
3. pružiti potporu učeniku u korištenju toaleta (stavljanje na toalet i pridržavanje tijekom sjedenja; higijena tijela nakon obavljene nužde; svlačenje i odijevanje odjeće; presvlačenje pelena i higijena tijela pri presvlačenju; pranje ruku nakon obavljene nužde),
4. pružiti potporu učeniku pri presvlačenju (skidanje i odijevanje odjeće i obuće) tijekom boravka u školi i izvanučioničkim aktivnostima ovisno o potrebi učenika i situaciji u školi.

E. Potpora u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka:

1. pružiti potporu učeniku u korištenju pedagoško-didaktičkih pomagala (Brailleova stroja, taktilne i/ili elektronično-akustične opreme, alternativnih oblika komunikacije te drugih specifičnih pomagala i opreme),
2. pisati prema diktatu učenika u zadacima koji zahtijevaju pisanje rukom i/ili na računalu vodeći računa da se ne ometa nastavni proces,
3. pružiti tehničku pomoć učeniku u čitanju, pisanju, računanju i izvođenju grafičkih radova,

4. dodavati učeniku školski pribor,
5. pridržavati udžbenik, fiksirati radne listiće i bilježnice za radnu podlogu,
6. pružati potporu učeniku pri izvođenju praktičnih radova prema napatku učitelja/nastavnika,
7. pružati potporu učeniku u izvođenju primjerenoga programa tjelesno-zdravstvene kulture prema napatku učitelja/nastavnika i nadležnoga školskog liječnika,
8. pružati potporu učeniku u provođenju izvanučioničke nastave uz prethodnu potvrdu liječnika školske medicine za učenika izdanu na zahtjev škole u navedenu svrhu,
9. dodatno pročitati zadatak i/ili uputu učeniku,
10. usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti,
11. poticati učenika na izvršavanje zadanih uputa,
12. voditi/usmjeravati učenika u izvršavanju zadataka na nastavnome materijalu,
13. drugi oblici potpore učeniku

F. Suradnja s radnicima škole te vršnjacima učenika u razredu.

(izvor: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=40115>)

DNEVNIK RADA								
Škola: _____		Razredni odjel/skupina: _____						
Ime i prezime pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika: _____								
Ime i prezime svakog učenika kojem/ima se pruža potpora: _____								
DATUM:	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM:
Nastavni predmeti		HRV	MAT	PID	LK			Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E10, B1 E11	E10, E11 E12, B1	E3, E9 E10, E11	E9, E10 B2, B1			Potpis pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika:
DATUM:	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM:
Nastavni predmeti		ENG	ENG	MAT	HRV	DOP		Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		A3, E10, B1, E3	A4, A0 C2	A3, A4 C1, B1	E9, E11, E10 B1, A3	A3, A4, E10, E11, E12		Potpis pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika:
DATUM:	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM:
Nastavni predmeti		INF	INF	TZK	LK	GL		Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E10, E11 E12	E10, E11 E12, F	E7, A10 C1, D1	E2, E3 A3, A4	D1, E10 E2		Potpis pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika:
DATUM:	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM:
Nastavni predmeti		MAT	HRV	PID	SRZ	TZK		Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		E2, E10 E12	E9, A3 A4	E9, E10 A3, A4	F, E10	E7, E10 D1		Potpis pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika:
DATUM:	0. sat	1. sat	2. sat	3. sat	4. sat	5. sat	6. sat	DATUM:
Nastavni predmeti		VJ	VJ	TZK	MAT	HRV		Komentar/i:
Postupci koje primjenjuje u nastavi (upisati šifru aktivnosti)		F, A3 E12	E10, A4 E11, E12	E7, C1 D1	E10, E11 E12	A4, E10 E12		Potpis pomoćnika u nastavi / stručnoga komunikacijskog posrednika:

Slika 2. Primjer Dnevnika rada (Obrazac 4) sa šiframa aktivnosti. Izvor: izradila autorica

□ **Mjesečno izvješće i izvješće o izvannastavnim aktivnostima**

Na kraju svakog mjeseca pomoćnik u nastavi predaje pisano izvješće o radu s učenicom tijekom tog mjeseca. Mjesečno izvješće je ujedno i Dnevnik rada na projektu iz kojeg se sufinanciraju pomoćnici u nastavi u određenom gradu/županiji. Također, izvješće se piše nakon školskih izleta, odnosno izvanučioničke nastave (izvor: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=40115>).

Mjesečni opis aktivnosti pomoćnika u nastavi / stručnog komunikacijskog posrednika**	
<small>*Molimo označiti radi li se o pomoćniku u nastavi ili stručnom komunikacijskom posredniku</small>	
<small>**U opisu aktivnosti potrebno je navesti i opisati aktivnosti koje je pomoćnik u nastavi/stručni komunikacijski posrednik odradio, sukladno opisu posla definiranom u potpisanom Ugovoru o radu te datum početka angažmana PUN/SKP u radu s učenicom</small>	
Početak rada s učenicom: 4. rujna 2023. Prva dva nastavna dana u veljači učenik je izostao s nastave zbog bolesti te sam za to vrijeme vodila bilješke na nastavi koje sam slala roditeljima učenika. Učiteljica razredne nastave dogovorila je s učenicom da sam bira dane kada će nadoknađivati pisanje provjere te sam ja učeniku dodatno pojasnila gradivo koje je propustio dok je provjere odlučio pisati na satovima dopunske nastave. Nadalje, još uvijek se bavimo gradivom geometrije na satovima matematike, pa je učenika potrebno upozoravati na držanje trokuta i šestara. Na ostalim nastavnim satovima, učenika sam poticala na praćenje nastave ponavljanjem uputa učiteljice/učitelja. Uvijek je potrebno je pažnju učenika usmjeriti na izvršavanje nastavnih aktivnosti jer učenik u tijeku rješavanja zadataka gubi fokus. U grupnom radu na satovima prirode i društva potičem učenika na suradnju s prijateljima iz razreda jer rade plakat o povijesti grada. Ponekad je učenik dosta glasan što smeta ostalima u razredu. U takvim situacijama objašnjavam učeniku osjećaje ostalih i smirujem ga, uvažavam njegovu uzbuđenost ali ga istovremeno pokušavam utišati. Na određen način "prevodim" osjećaje učenika razredu i razredu učenikove osjećaje kako bi imali razumijevanja jedni za druge i naučili komunicirati jedni s drugima sa strpljenjem i tolerancijom. Uvijek ponavljam učeniku kako treba uvažavati tuđe osjećaje te mu objasnim iste ako ih ne razumije dok ostalima u razredu ponavljam kako trebaju imati razumijevanja te probati pričati s učenicom oko toga što ih smeta umjesto vikanja da se smiri. Tako su oni sami počeli prilaziti i objašnjavati učeniku kako ih smeta kada je glasan te ga zamole da se utiša što učenik prihvati i smiri se. Tjelesna i zdravstvena kultura je učeniku motorički teška, pa učenika ohrabrujem u pokušajima izvršavanja zadataka. Učenika je potrebno podsjećati na završetak školskog odmora i pripremu nastavnih materijala te opreme za tjelesnu ili likovnu kulturu. Redovito sam se konzultirala s učiteljicom razredne nastave te ostalim nastavnim učiteljima. Postupala sam prema uputama stručnih suradnika škole (rehabilitator, pedagog, logoped) i redovito sam u kontaktu s roditeljima učenika.	

Slika 3. Mjesečno izvješće/Dnevnik rada na projektu za mjesec lipanj 2024. godine. Izvor: izradila autorica

Nositelj projekta:
Škola:

U Varaždinu, 13.6.2024.

IZVJEŠĆE S IZLETA

Pomoćnik u nastavi	Vanja Možanić
Destinacija	Ludbreg-Varaždinske Toplice-Lepoglava
Datum izleta	13.6.2024.
Vrijeme polaska	8:00
Vrijeme povratka	18:00
Broj sati trajanja izleta	10
Opis izleta	<p>Ujutro sam ispred škole, na mjestu dogovora, pričekala učenika. Kada smo se svi skupili, smjestili smo se u autobus gdje je učenik sjedio s prijateljem iz razreda, a ja ispred njih. Prvo stajalište je bila Lepoglava. Učenici su kod župnog ureda najprije pojeli doručak, a zatim smo slušali priču o čudu u Lepoglavi. Učenik je bio vrlo zainteresiran i sa zanimanjem slušao o pretvorenju vina u krv. Dalje smo krenuli do centra svijeta na glavnom trgu. Tu se učenik izdvajao iz grupe jer ga priča o Lepoglavi kao centru svijeta nije posebice zanimala pa sam ga podsjećala da ostane sa grupom i ne šeta okolo te mu skretala pažnju na praćenje vodiča. Učeniku je smetao miris sumpora na izvoru vruće vode te smo se odvojili nakratko od ostalih dok učenik nije izrazio želju da se vrati jer se grupa maknula od izvorišta. Nakon toga, uzeli smo pauzu za sladoled. Otišli smo do obližnjeg parka, učenik je bio uzbuđen pa je gubio pažnju jer je bio fokusiran na sladoled te je stalno šetao okolo gore dolje po parku pa sam ga pratila i podsjećala da se ne odvaja. Učenika je bilo potrebno podsjećati na praćenje vodiča. Učenika sam upoznala s novim mjestom, pokazala mu gdje ćemo sjediti i gdje je toalet da se lakše prilagodi jer u suprotnome zna biti nemiran.....</p>

Pomoćnik u nastavi:

Slika 4. Izvješće s izleta, lipanj 2024. godine. Izvor: izradila autorica

□ Završno izvješće

Škola prilikom zapošljavanja pomoćnika u nastavi odlučuje tko i na koji način piše završno izvješće. U većini škola završno izvješće pišu učitelji koji ga predaju školskom koordinatoru, dok ga rijetko piše sam pomoćnik. Završno izvješće treba sadržavati završno mišljenje o učeniku, opis učenika u odgojno-obrazovnom radu što uključuje ponašanje učenika za vrijeme trajanja nastave, ali i školskog odmora te izvannastavnih aktivnosti. Zaključuje se pažnji učenika tijekom izvršavanja školskih obaveza te daje povratna informacija na metode i postupke u radu pomoćnika u nastavi. U izvješće se uključuje i mišljenje o odnosu učenika prema vršnjacima, nastavnicima,

ostalom osoblju škole, ali i samome pomoćniku. U izvješće se uključuje i mišljenje o suradnji pomoćnika s roditeljima učenika (Pongrac Vincelj i sur. 2017:77,78).

Dnevnicima rada, mjesečna izvješća, izvješće o izvanučioničkoj nastavi i završno izvješće predaje se školskom koordinatorskom koji ih zatim šalje ravnatelju škole na potpis te dalje u instituciju odgovornu za zapošljavanje pomoćnika (izvor: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=40115>).

3. POTEŠKOĆE U UČENJU

Ne postoji jednoznačna definicija poteškoća u učenju. Općenito su autori ovaj pojam definirali kao poteškoće i probleme djece pri učenju. Uglavnom se za opisivanje poteškoća u učenju koristi nekoliko kombiniranih definicija koje se novim istraživanjima samo nadopunjuju. Naprimjer, često se u prvim istraživanjima, za termin poteškoća u učenju koristio izraz disleksija. Daljnjim istraživanjima utvrđeno je kako je disleksija samo jedan od poremećaja u učenju. No, postoji nekoliko osnovnih, zajedničkih obilježja poteškoća u učenju. Prema tome, smatra se da poteškoće u učenju uzrokuje poteškoća ili poremećaj u jednome ili više procesa živčanog sustava koji je zaslužan za primanje i razumijevanje verbalnih te neverbalnih informacija i poruka. Međutim, neki učenici imaju poteškoće u učenju, a nemaju vidne ili slušne fizičke nedostatke, smanjenu inteligenciju ili emocionalni poremećaj (Malogorski Jurjević:412-414). Znanstvenici nisu sigurni što točno uzrokuje poteškoće u učenju. One mogu biti urođene, nasljedne, posljedica psihičke, emocionalne ili fizičke traume. Svako je dijete s poteškoćama u učenju posebno te uči na drukčiji način i drugačijom brzinom. Poteškoće u učenju mogu biti težeg ili lakšeg karaktera, izraženije ili slabije izražene (Fisher, Cummings 2008:4-7).

Učenici s poteškoćama u učenju ujedno su i učenici s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama. Takvi učenici mogu i u redovitom školama pohađati nastavu i pratiti školski kurikulum uz određene modifikacije školskog plana i programa kao što su individualizirani pristup, prilagođeni program, dobivanje pomoćnika u nastavi ili stručnog komunikacijskog posrednika i drugih preinaka (Thompson 2016:11). U hrvatskom školstvu određuje se o inkluziji i načinima obrazovanja učenika s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama Državnim pedagoškim standardom osnovnoškolskog sustava odgoj i obrazovanja, odnosno Državnim pedagoškim standardom srednjoškolskog sustava odgoj i obrazovanja. Povjerenstvo za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta utvrđuje prilikom procjene spremnosti i procjene zrelosti za polazak u školu primjereni oblik školovanja za učenike s teškoćama. Poteškoće u učenju mogu se uočiti tek tijekom pohađanja redovne škole. U tom slučaju, opet spomenuto povjerenstvo odlučuje o najboljim načinima budućeg obrazovanja učenika (izvor: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/ukljucenje-djece-i-ucenika-s-posebnim-potrebama-u-redoviti>). Thompson u svojoj knjizi spominje dvije moguće inicijative od strane školskog osoblja kada učenik nakon upisa u školski sustav pokazuje naznake poteškoća u učenju. Te su inicijative *školska akcija* i *školska akcija plus*. U *školskoj akciji* učitelj pomaže učenicima koji ne napreduju, a koordinator postavlja metode i ciljeve učenja. Ako učenik i dalje teže usvaja nastavno gradivo, *školskom akcijom plus* uključuju se dodatni stručnjaci, vanjski

suradnici koji zatim utvrđuju daljnje korake u odgoju i obrazovanju određenog učenika (Thompson 2016:31-34).

3.1. Specifične poteškoće u učenju

Specifične poteškoće u učenju definiraju se kao posebna poteškoća kod učenika koji je u ostalim područjima uspješno. Najčešće poteškoće u učenju su: disleksija, disgrafija, diskalkulija, deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj, dispraksija, poremećaji iz autističnog spektra te opsesivno-kompulzivni poremećaj. Nerijetko je slučaj da jedan učenik pokazuje znakove više različitih specifičnih poteškoća u učenju (Hudson 2018:12,13). U razredu, učenici s takvim poteškoćama mogu trpjeti ponižavanje od ostalih učenika te postaju nesigurni u svoje sposobnosti i lako gube samopouzdanje. Zbog toga, osobe s poremećajima u učenju nerijetko mogu biti emocionalno osjetljive, tjeskobne dok im školske obaveze predstavljaju mentalno i emocionalno iscrpljujuće iskustvo. Nerijetko osoba s težim poremećajem u ponašanju razvija depresiju zbog socijalne isključenosti i osjećaja nepripadanja u društvu. (Hudson 2018:34).

3.2. Disleksija

Pojam disleksije sastoji se od dvije riječi grčkog podrijetla: *dys* (hrv. teškoća) i *lexis* (hrv. riječ). Prema tome, doslovni prijevod riječi disleksija bio bi *teškoća s riječima*. Disleksija je urođena poteškoća te je često nasljedna (Hudson 2018:28). Disleksija je poteškoća u učenju, odnosno poteškoća u interpretaciji pisanog jezika osobe koja nema oštećenje sluha, vida ili intelektualno oštećenje. Osobe s disleksijom imaju problema u pisanju, čitanju te slovanju riječi (Hudson 2018:27). Čitanje je često netočno i sporo. Osoba disleksijom uglavnom ne čita tekst s razumijevanjem. Također, zamjenjuje se redosljed slova ili brojeva u rečenici, izostavljaju slogovi u riječima, zamjenjuju suglasnici (naprimjer, suglasnik *g* postaje *k*, *b* postaje *p*). Nadalje, osoba sporo prepisuje tekst, često i netočno. Osoba može imati i problema s koncentracijom te lošijim kratkoročnim pamćenjem (Hudson 2018:29-34). S druge strane, osobe s disleksijom većinom imaju dobro razvijene prostorne i umjetničke sposobnosti (dizajn, fotografije, povijest umjetnosti), visoko razvijenu emocionalnu inteligenciju i odlične verbalne sposobnosti (Hudson 2018:35).

3.3. Diskalkulija

Riječ diskalkulija dolazi od grčkih riječi *dys*, u prijevodu teškoća i *calculia*, u prijevodu računati. Prema tome, doslovni prijevod pojma diskalkulija bio bi teškoća s računanjem. Osobe s diskalkulijom imaju poteškoće u računanju i aritmetici. Kao i disleksija, urođena je i često

nasljedna poteškoća. Osobe nisu u stanju prepoznati brojevine obrasce, ne razumiju pojam količine te teško pamte matematičke postupke. Osobe pokazuju poteškoće u računanju napamet, zaključivanju o vezi između računskih operacija zbrajanja, množenja, oduzimanja i dijeljenja. Često dolazi do zamjene brojeva, naprimjer broj 305 postaje broj 350, broj 6 postaje broj 9. Osoba zaboravlja značenje i brka matematičke simbole kao što su +/-, x/y, </> i ostali. Problem predstavlja i interpretacija grafičkih prikaza. Osobe s diskalkulijom mogu imati problema zbog slabijeg kratkoročnog pamćenja (Hudson 2018:54-58). Isto tako, osobe s diskalkulijom mogu biti talentirane u drugim aspektima. Tako većinom osobe s diskalkulijom imaju razvijene talente za pisanje književnih djela, glumu te općenito umjetnost zbog svoje maštovitosti i intuitivnosti (Hudson 2018:59).

3.4. Disgrafija

Riječ disgrafija, također, ima podrijetlo u grčkom jeziku: *dys* se prevodi kao teškoća, a *graphia* kao pisanje. Tako da bi disgrafija u prijevodu značila teškoća s rukopisom. Disgrafija je specifična poteškoća u učenju koja utječe na rukopis i pretvaranje misli u smislene riječi i rečenice, odnosno pisani izraz. Kod osoba s disgrafijom vidljiva je znatna razlika između verbalnog i pisanog izraza misli (Hudson 2018:74,75). Postoje tri različite vrste disgrafije:

- **Spacijalna disgrafija** odnosi se na slabije vizualno procesuiranje mjesta. Utječe na crtanje, brojanje te pisanje unutar zadanih linija.
- **Motorička disgrafija** odnosi se na slabu motoričku kontrolu ruke kod pisanja što rezultira neurednim i nečitljivim rukopisom.
- **Procesuirana disgrafija** naziva se i disleksijska disgrafija, a označava poteškoće s vizualiziranjem oblika slova u rečenicama. Posljedica su netočno napisana slova i pogrešan redoslijed slova u riječima.

Osoba može imati jednu ili kombinaciju više vrsta disgrafije (Hudson 2018:74,73).

3.5. Dispraksija

Dispraksija (grč. *dys* i *praxia*) se prevodi kao teškoće činjenja. Naziva se i poremećajem razvojne koordinacije (eng. *Development Coordination Disorder, DCD*) te je urođeni poremećaj. Osobe s dispraksijom imaju poteškoće s mišićnom koordinacijom i kretanjem. Mišići se normalno razvijaju, a dispraksija je posljedica neuro-biološke disfunkcije. Obuhvaća teškoće u motoričkoj koordinaciji i organizacije teškoće te može utjecati na govor i artikulaciju riječi (Hudson 2018:86,87). Osoba s ovim poremećajem čini se nespretnom u kretanju, ima probleme s

održavanjem ravnoteže, teže pamti niz uputa, raspreda ili rutinu što ustvari označava kratkoročno pamćenje i probleme s organizacijom. Dalje, osobe s poremećajem disleksije mogu biti preosjetljivi na određene vanjske poticaje poput svjetla, zvuka, mirisa, ukusa. S druge strane, osobe mogu biti manje osjetljive na toplinu ili hladnoću od ostalih. Također, osoba teže razumije govor tijela kod ostalih te zbog toga ima loše socijalne i komunikacijske vještine (Hudson 2018:88-91).

Često se za osobe s dispraksijom kaže kako su iskrene i kreativne. Nerijetko su vrlo dobri u matematici, književnosti i debatama te imaju odlično razvijeno dugoročno pamćenje (Hudson 2018:94).

3.6. Deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj

Poremećaj hiperaktivnosti i deficita pažnje skraćeno se naziva ADHD (eng. *Attention deficit hyperactivity disorder*). Osobe s ovim poremećajem pokazuju tri karakteristična obrasca ponašanja: nepažnju, hiperaktivnost i impulzivnost. ADHD je neurobiološki poremećaj. Ne može se izliječiti, ali postoje lijekovi koji pomažu u fokusiranju te smanjenju impulzivnosti i hiperaktivnosti. Mnoge osobe s ADHD-om imaju više poteškoća u učenju. ADHD često dolazi u kombinaciji s disleksijom i poremećajima iz autističnog spektra (Hudson 2018:108). Postoje tri različite vrste ADHD-a:

- **ADHD u kojemu dominira nepažnja**-većinski se javlja kod djevojčica.
- **Kombinirani ADHD**-kombinacija nepažnje i hiperaktivnosti, najčešći kod dječaka.
- **Pretežno hiperaktivni impulzivni ADHD**-rijetko se dijagnosticira (Hudson 2018:109).

Poremećaj se uglavnom javlja u obiteljima, pa je moguće da je nasljedan. Zanimljivo je kako se dugi niz godina djecu s ovim poremećajem etiketiralo kao devijantnu, a roditelje te djece kao loše roditelje. Danas je ADHD priznato zdravstveno stanje od strane Svjetske zdravstvene organizacije (Hudson 2018:108). Dokazano je kako je ADHD povezan s poremećajima u frontalnom dijelu mozga. Naime, kod osoba s ADHD-om neuroni su manje aktivni nego kod ostalih. Posljedica toga je povećana impulzivnost, spontanost, nedostatak koncentracije. Osobe s poremećajem deficita pažnje imaju slabo kratkoročno pamćenje, reakcije su im emocionalne više nego racionalne, teško održavaju fokus, dezorganizirane su (Hudson 2018:111-113). Općenito, osobe s ADHD-om imaju problema u ponašanju što podrazumijeva ponašanja koja se značajno odudaraju od uobičajenih ponašanja vršnjaka i društveno prihvatljivog ponašanja u određenim situacijama (Pongrac Vincelj i sur. 2017:144). U kontroliranju svojih reakcija i ponašanja, osobama s ADHD-om može pomoći kognitivno-bihevioralna terapija (CBT) (Hudson 2018:126). Cilj ovog tipa terapije je riješiti probleme u ponašanju razgovarajući sa stručnom osobom, odnosno terapeutom te postupno mijenjati navike i obrasce ponašanja pacijenta (Hudson 2018,211).

S druge strane, osobe s ADHD-om su inovativne, energične i entuzijastične. Nerijetko imaju visoko razvijen osjećaj za pravdu te su uglavnom vrlo prijateljski raspoložene i ljubazne. Mogu biti vrlo dobre s mlađom djecom jer su karizmatične i pozitivne (Hudson 2018:114).

3.7. Poremećaji iz autističnog spektra i Aspergerov sindrom

Poremećaji iz autističnog spektra (eng. *autism spectrum disorder*, skraćeno ASD) su neuro-razvojni poremećajima koji utječu na sve psihičke funkcije, uključujući razmišljanje, osjećaje i inteligenciju. Počinju se javljati u ranom djetinjstvu. U te poremećaje spadaju Aspergerov sindrom, atipični autizam i neodređeni poremećaji iz autističnog spektra (Pongrac Vincelj i sur. 2017:144). Osobe s ovim poremećajem pokazuju loše socijalne i komunikacijske vještine te ograničene i ponavljajuće obrasce ponašanja. Neki teoretičari smatraju da ASD nije specifična poteškoća u učenju, već zdravstveno stanje. No opet, za učenike dijagnosticiranim ASD-om treba osigurati posebne odgojno-obrazovne mjere. Osobe s ASD-om imaju problema u socijalnoj komunikaciji, interakciji i ponavljajuća ponašanja i interesi (Hudson 2018:130,131). Osobe mogu biti vrlo elokventne, no govor im je monoton. Nerijetko vode monolog sa samim sobom. Socijalno su izolirane osobe i ne prepoznaju emocije kod drugih, a često ne znaju izraziti svoje. Ne prepoznaju govor tijela ni izraze lica kod sugovornika. Teže razumiju društvena pravila i socijalne znakove. Nadalje, osobe s ASD-om vole rutinu te često burno reaguju na promjene. Također, često razvijaju tikove, odnosno pokrete tijela ili rečenične fraze koje ponavljaju i naglašeni su u stresnim situacijama. Određeni poticaju poput zvuka, svjetla, dodira, zvuka mirisa mogu izazvati nelagodu kod osoba s ASD-om. U nekim slučajevima, ako je osoba s ASD-om izložena takvim, stresnim situacijama može agresivno reagirati, ozlijediti sebe ili druge (Hudson 2018:132-137). Poremećaji u spektru autizma variraju o težini, od umjerene do teške, ovisno o tome koliko je učenicima potrebna pomoć za svakodnevno funkcioniranje (Pongrac Vincelj i sur. 2017:144). Jedan od specifičnijih i učestalijih poremećaja u spektru autizma je Aspergerov sindrom. Sindrom je dobio ime po njemačkom pedijatru Hansu Aspergeru koji je identificirao sindrom na određenom uzorku dječaka. Iako se tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Aspergerov sindrom definirao kao zaseban poremećaj unutar autističnog spektra prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, novija istraživanja pokazuju da nema jasne granice između visoko funkcionalnog ASD-a i Aspergerovog sindroma. Ova dva izraza često se kolokvijalno koriste kao istoiznačnice (Hudson 2018:130,131).

Važno je naglasiti kako osobe s poremećajima u spektru autizma su često natprosječno inteligentne osobe s razvijenim mnogim talentima. Nerijetko imaju specifične interese te brzo i efikasno razvijaju vještine i znanja te postaju stručnjaci u predmetu svog interesa (Hudson 2018:138,139).

3.8. Opsesivno-kompulzivni poremećaj

Opsesivno-kompulzivni poremećaj (eng. *obsessive compulsive disorder*, skraćeno OCD) je poremećaj vezan uz psihološko stanje pojedinca. Osobe kojima je dijagnosticiran OCD neprestano se suočavaju s opsesivnim, nenamjernim i iracionalnim mislima. Opsesije su ponavljajući strahovi pojedinca, često vezani uz vizije smrti i ozljeda te strah od bolesti bliskih osoba. Izvođenje određenih kompulzija privremeno olakšava i ublažuje opsesije osobe. Kompulzije su rituali koje izvodi osoba s OCD-om kako bi izbjegla manifestiranje opsesija u realnosti. Kompulzije se razlikuju od pojedinca do pojedinca. Naprimjer, kompulzije mogu biti bizarne poput ponavljanja riječi li rečenica određeni broj puta. Zatim ako je opsesija kod pojedinca strah od prljavštine, kompulzija je prekomjerno pranje i čišćenje. Također, opsesija koju razvijaju neke osobe s OCD-om je praznovjerje. Tako da izbjegavaju određena mjesta, brojeve, riječi. Generalno, čitava ta rutina opsesivnih misli i izvršavanja pripadajućih kompulzija neprestano se ponavlja (Hudson 2018:153). Znanstvenici nisu sigurni koji je točno uzrok poremećaja, ali često se javlja u obitelji te je moguće da je nasljedan. Vrlo često OCD dolazi u vezi s poremećajima iz autističnog spektra i ADHD-a. Također, jedan od mogućih uzroka i posljedica je depresija. No, moguće je ublažiti težinu poremećaja odgovarajućim lijekovima i kognitivno-bihevioralnom terapijom (Hudson 2018:152).

4. METODOLOŠKI OKVIR RADA

4.1. Autoetnografija kao metoda istraživanja

Autoetnografija je jedna od kvalitativnih metoda istraživanja. U autoetnografiji, istraživač nije samo promatrač, već i dio priče koju priča. On nije neutralni promatrač. Osobna iskustva istraživača, mišljenja i osjećaji su sastavni dio istraživanja i smatraju se vrijednim podacima (Bećirović 2022:35).

Chang definira autoetnografiju kao metodu istraživanja i vrstu teksta dok naglašava da autobiografski podaci trebaju biti analizirani kako bi se postiglo dublje kulturno razumijevanje. Autoetnografija koristi osobna iskustva kao temeljne, bazne podatke. Autoetnografi teže razumijevanju toga kako kultura oblikuje njihov identitet i pogled na svijet. Promatranje u autobiografiji može se odvijati na dva načina. Sudioničko opažanje, odnosno promatranje sebe i drugih u prirodnom okruženju, ključna je metoda u autoetnografiji. Samopromatranje, kao oblik sudioničkog opažanja, omogućuje istraživačima da istraže svoje misli, osjećaje i motive na način koji je često nedostupan drugim istraživačkim metodama. Pri tome je bitno naglasiti da autoetnografija nije samo pripovijedanje o sebi, već je to složen istraživački proces koji zahtijeva kritičko promišljanje i analizu (Chang 2008:207-218).

Može se reći kako je autoetnografija jedan oblik (samo)istraživanja. Stoga, autor koje je ujedno subjekt istraživanja, pripovijeda svoje iskustvo u cilju dijeljenja istog sa širom društvenom zajednicom radi boljeg razumijevanja određenog fenomena kojim se istraživanje bavi. Ovom metodom prikupljaju se i obrađuju podaci kako bi se shvatio društveni kontekst provedenog istraživanja (Bartulović 2021:9,18). Autor nastoji preispitati i samokritički analizirati osobno iskustvo, promišljanja, emocije. Autoetnografi koriste razne metode kako bi sistematično prikupljali i analizirali svoje osobne podatke. Te metode mogu uključivati: vođenje dnevnika, intervju sa sobom, analizu osobnih predmeta i prostora, kao i druge kreativne tehnike koje pomažu u otkrivanju skrivenih značenja i povezanosti (Bećirović 2022:31). Time se nastoji vlastito iskustvo kritički preispitati te povezati sa znanstvenim teorijama, ostalim istraživanjima te analizirati i zaključiti (Bećirović i sur. 2022).

Kada govorimo o autoetnografiji, možemo razlikovati dva glavna pristupa: analitički i evokativni. Analitički pristup zahtijeva od istraživača da detaljno analiziraju svoje osobno iskustvo, kao što bi to učinili u bilo kojem drugom znanstvenom istraživanju. S druge strane, evokativni pristup je više usmjeren na stvaranje neke emocije kod čitatelja. Istraživači koji koriste ovaj pristup žele da se čitatelji povežu s njihovim iskustvom na osobnoj razini, a ne nužno da izvuku općenite zaključke. Kod analitičke autoetnografije istraživač mora temeljito analizirati

svoje misli i osjećaje dok je evokativna autoetnografija je više kao pisanje priče koja bi trebala potaknuti čitatelja na razmišljanje o vlastitom životu (Bećirović 2022:34).

4.2. Metode prikupljanja i obrade podataka

Temeljem srodne tematike u nacrtu i u provedbi istraživanja autorica se poslužila konceptom analitičke autoetnografije koje je primijenila asistentica u nastavi učenika s poteškoćama u svom diplomskom radu *Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika i intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje*, također studentica Sveučilišta Sjever, Karolina Bećirović (Bećirović 2022), a koju je također mentorirala izv. prof. Bagarić.

Svrha ovog rada je istražiti metodom autoetnografije iskustva pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju. Autorica nastoji prikazati samopercepciju profesionalnog i osobnog rasta pomoćnika u nastavi kroz promišljanje o osobnim vjerovanjima, doživljajima, promišljanjima, osjećajima i motivaciji tijekom obavljanja posla pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju. Ciljevi rada podijeljeni su na opće i specifične.

Opći ciljevi rada su:

1. Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti u procesu pružanja podrške.
2. Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih faktora oblikovanju identiteta pomoćnika u nastavi.

Specifični ciljevi rada su:

1. Ustanoviti jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile u procesu pružanju podrške? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?
2. Utvrditi je li nastupila promjena u profesionalnom razvoju? Ako jest, koja je narav tih promjena (samoosnaženje; jačanje komunikacijskih vještina; usmjerenost na druge (empatija i podržavanje)?
3. Istražiti kako se to odražava na radnu učinkovitost ispitanice?

U odnosu na postavljenu svrhu i ciljeve, definirana su sljedeća istraživačka pitanja (IP):

IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja?

Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?

IP2. Prvi susret?

Potpitanja: Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?

IP3. Razvojni put mojih promišljanja? (nastanak i promjena misli)

IP4. Razvojni put mojih osjećaja/ doživljaja/postupaka?

IP5. Razvojni put mojih vjerovanja?

IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje/zabrinjava u ovome poslu?

IP7. Zadaće pomoćnika u nastavi (radni dan, evidencije)? Kako doživljavam izazove koji me prate tijekom svakidašnjeg rada? Kako se nosim s njima?

IP8. Kako doživljavam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?

IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?

IP10. Kada uspoređujem protekle godine svog radnog iskustva, mogu li uočiti nastale promjene?

IP11. Je li se i što se promijenilo u mom profesionalnom razvoju (povećanja kvalitete/učinkovitosti pružanja podrške učeniku? U cilju poboljšanja suradnje s ostalim dionicima?) U mom osobnom rastu?

Autorica je u istraživanju primijenila metodu analitičke autoetnografije. Sukladno normama autoetnografije, autorica rada ujedno je i ispitanik u svom istraživanju.

4.3. Metodološka ograničenja i etička napomena

Važno je napomenuti par metodoloških ograničenja prije iščitavanja i analize rezultata rada. Naglašava se sljedeće: kako je temelj autoetnografije preispitivanje vlastitih iskustava, subjektivnih doživljaja i analiziranje vlastite percepcije određenog stanja, rezultati istraživanja primjenjivi su samo na jednom uzorku, to jest na samoj autorici. Naime, autorica je ujedno ispitanica u istraživanju te se stoga napominje kako se rezultati koji slijede ne smiju generalizirati. Osobna uključenost u istraživana iskustva može dovesti do nedostatnog kritičkog analiziranja samog sebe u zbog vlastitih emocija i bliskosti s fenomenom istraživanja.

Također, potpuna anonimnost nije moguća u autoetnografskim istraživačkim radovima jer je autor rada subjekt istraživanja, odnosno ispitanik samome sebi. Nadalje, napominje se formalni pristanak ispitanika za sudjelovanje u istraživanju nije potreban zbog istog razloga. Isto tako, postoji mogućnost razotkrivanja ostalih subjekata spomenutih u istraživanju, iako je autorica izostavila imena i podatke istih.

5. Rezultati i rasprava

Nakon provedene analize, u nastavku se prikazuju dobiveni rezultati.

Tablica 1. Istraživačka pitanja i autoetnografske bilješke (verbatim)

Istraživačko pitanje (IP) (n = 11)	Bilješke (verbatim)
<p>IP1. Kako sam se našla u ulozi pomoćnika u nastavi? Što me motiviralo? Početna uvjerenja? Poteškoće/zapreke na koje sam naišla? Podrška na koju sam naišla?</p>	<p><i>Početna motivacija bio je moj mlađi brat. Bio je prvi učenik u svojoj osnovnoj školi kojemu je dodijeljen pomoćnik u nastavi. Kad sam vidjela koliko je olakšanja to donijelo mojim roditeljima i koliko je pomoći dobio moj brat, još kao dijete u višim razredima htjela sam biti pomoćnik u nastavi. Kad sam upisivala vanredni studij, na stranicama burze rada sam našla natječaj na koji sam se i javila. Podrška su mi bili i roditelji koji su me potaknuli da se prijavim na natječaj. Na razgovoru za posao nisam mislila da ću ga dobiti jer sam bila jako nervozna, nisam znala što očekivati od pitanja i bila sam sva smotana tijekom razgovora, ali sam imala jasan odgovor na to zašto želim raditi taj posao – da pomognem kako se pomoglo i mom bratu. Dugo sam čekala na povratni poziv i nisam ga više ni očekivala nakon dva mjeseca, ali onda se otvorilo mjesto pomoćnika u jednoj školi. Nazvali su me i počela sam raditi u drugom polugodištu.</i></p>
<p>IP2. Prvi susret? Potpitanja: Što se dogodilo? Koji podatak ili zapažanje se istaknulo? Što sam osjećala? Čega sam se prisjetila? Zašto je to važno? Što sam zaključila? Što mogu pretpostaviti? Jesam li donijela kakvu odluku? Koje aktivnosti su uslijedile?</p>	<p><i>Kod prvog susreta s učenicom osjećala sam strah od neuspjeha, ali sam bila uporna. Bila sam i uzbuđena i prestrašena jer nisam znala što očekivati jer je učenik bio naviknut na drugu osobu s kojom je surađivao prije. Sjetila sam se svog brata. Moja želja za time da pomognem nekome kako je netko pomogao njemu i roditeljima bila je veća od straha. Učenika sam upoznala prije prvog dana nastave. Učenik je bio šesti razred te je imao autizam, ali govorne poteškoće. Učeniku je dijagnosticirana diskalkulija i disleksija i na to sam bila spremna. Ali sam i dalje bila vrlo uporna. Slijedilo je par tjedana prilagodbe, učenja o učenikovim navikama, interesima, potrebama. Zatim sam prilagodila aktivnosti na nastavi prema njegovim sposobnostima, uz dogovor sa stručnom službom. Uspostavili smo radnu naviku i rutinu, ali učenik je vrlo rado pričao o svojoj prijateljici, bivšoj pomoćnici u nastavi jer je s njom, kako kaže učenikova majka, nekako najbolje surađivao jer su baš „kliknuli“.</i></p>

	<p><i>Mislila sam da možda nisam dovoljno dobra kao pomoćnik u nastavi, ali postupala sam najbolje što sam znala i trudila sam se. Poslije sam shvatila da sam svoj posao radila vrlo dobro, samo je učeniku nedostajao prijateljski odnos koji je imao s bivšom pomoćnicom. Početkom sljedeće školske godine, kada se učenikova bivša pomoćnica vraća, ja odlazim u prvi razred kod drugog učenika. Učenik je isto imao poremećaj u spektru autizma i mislila sam kako već imam iskustva. Zatim sam upoznala učenika kojem ću pružiti pomoć i na prvu smo „kliknuli“. Nekako smo se baš našli i na prvu se razumjeli. Učenik je bio vrlo komunikativan što me iznenadilo jer to nije česti slučaj kod djece s autizmom. Zato sam zaključila da te priprema i istraživanje može dovesti samo do određene granice, ostalo učiš po putu. Isto mi je trebalo par tjedana da prilagodim pružanje pomoći potrebama i sposobnostima učenika. Usputno sam završila kratku edukaciju za pomoćnike u nastavi. Edukaciju je vodila stručna služba škole u kojoj sam se zaposlila te koja mi je bila velika podrška i pomoć kod adaptacije na poslu. Na edukaciji sam općenito naučila kako postupati s djecom u spektru, ali doma sam sama još istraživala.</i></p>
<p>IP3. Razvojni put mojih promišljanja? (nastanak i promjena misli)</p>	<p><i>Opet ponavljam da mislim da pomoćnik i učenik trebaju kliknuti. Kad nema toga suradnja može biti dobra, ali je uz taj klik kvalitetnija jer se temelji na prijateljstvu. Tko god radi s djecom mora biti njihov prijatelj kako bi zajedno mogli pričati o djetetovim interesima bilo to u igri ili radu. Ali s druge strane, nisam znala postaviti granicu između toga da sam učeniku prijatelj i da sam mu pomoćnik.. Morala sam postati stroža i naučiti ne popuštati učeniku. Shvatila sam da učenik ne smije biti ovisan o meni i ne smijem raditi umjesto njega. Ponekad sam znala popustiti i pročitati kraći tekst umjesto njega, a imao je dosta vremena ili pisati kraće odgovore koje je mogao sam bez problema. Shvatila sam da tako ustvari odmažem učeniku i da moram ga poticati u osamostaljenju.</i></p>
<p>IP4. Razvojni put mojih osjećaja/ doživljaja/postupaka?</p>	<p><i>Smatrala sam da zbog iskustva i vlastite obiteljske situacije imam strpljenja i razumijevanja, ali prevarila sam se jer nisam računala na iscrpljenost i samu sam sebe morala naučiti da istu ne pokazujem. Isto me bilo me strah moje uloge i odgovornosti u učenikovom odgoju. Jedno je biti pomoćnik u nastavi, a drugo utjecajna osoba u nečijem životu. Počela sam paziti da budem dobar primjer učeniku. Kad je došlo do nesuglasica s prijateljima, uvijek sam pomno birala</i></p>

	<p><i>riječi i pazila da dam pametan savjet, da pomognem učeniku sagledati obje strane. Ne znam koliko sam dobra u tome, ali trudim se i učim svaki dan biti bolja. Onda sam postala posrednik u komunikaciji između učenika i ostale djece u razredu. O tom segmentu posla prije nisam razmišljala.. Ostala djeca gledala su mene i moje postupke kao primjer prema kojemu su oni na isti način pristupali učeniku s poteškoćama u učenju i razvoju. Onda sam bila još suosjećajnija, pristupačnija, smirenija, tolerantnija i otvorena za sva pitanja nedoumice.</i></p>
<p>IP5. Razvojni mojih vjerovanja?</p>	<p><i>Vjerovala sam da svaki pomoćnik u nastavi uglavnom radi isti posao, na primjer, prepisivanje nastavnog gradiva, čitanje zadataka i ponavljanje uputa nastavnika, ali svaki je učenik specifičan te svaki pomoćnik na drugačiji način pruža podršku i pomoć. Vjerujem da ako postoji netko u razredu tko razumije osjećaje djeteta s poremećajem autizma koji ih ne zna izraziti te ih objasni školskim djelatnicima ili ostaloj djeci vrlo je važna osoba u razredu koja pomaže uspostaviti dobar radni odnos i dobru prijateljsku atmosferu u školi. Shvatila sam da posao pomoćnika nije samo podrška i pomoć u nastavnim procesima, već i u emocionalnom razvoju učenika.</i></p>
<p>IP6. Kako se osjećam dok pomažem učeniku s teškoćama u razvoju? Što me veseli, a što rastužuje/zabrinjava u ovome poslu?</p>	<p><i>Osjećam se sretno, ispunjeno. Veseli me je napredak učenika u obrazovanju ili socijalizaciji s ostalima. Drago mi je što sam i ja zaslužna za učenikov napredak. Ponosna sam. Isto me veseli zadovoljstvo roditelja i učitelja. Postala sam dio razreda i dobro se osjećam jer imam važnu ulogu u razredu.</i></p> <p><i>Zabrinjava me i rastužuje pogrešno mišljenje o tome kako pomoćnici u nastavi rade školske zadatke umjesto učenika s poteškoćama u učenju. Mi smo podrška i pomoć, ne učimo umjesto njih i ne pišemo zadaće i ispite umjesto njih. Mi ne učimo umjesto učenika. Voljela bih da šira javnost razumije posao pomoćnika u nastavi i ne etiketira dijete kojemu je pomoćnik dodijeljen kao nesposobno i glupo. Nažalost, susrela sam se s više takvih slučajeva. Zabrinjavaju me uvjeti ugovora o djelu pomoćnika u nastavi koji se svake školske godine prekida te je nezgodno preko ljeta tražiti sezonski posao ili prijaviti se na burzu rada. Također, niske plaće dovoljne su mi za pokrivanje financija izvanredne studentice, ali ako ću u budućnosti htjeti zasnovati obitelj teško ću to s ovako niskom plaćom.</i></p>
<p>IP7. Zadaće pomoćnika u</p>	<p><i>Kod oba učenika, u školu sam dolazila rano kako bih dočekala</i></p>

<p>nastavi (radni dan, evidencije)?</p> <p>Kako doživljam izazove koji me prate tijekom svakidašnjeg rada? Kako se nosim s njima?</p>	<p><i>učenika već u razredu. Ako tog dana dolazi do nekih promjena u rasporedu, pripremim učenika na novonastalu situaciju. Svaki radni dan je dinamičan, potrebno je prilagoditi se potrebama učenika tog dana i sukladno tome mu pružati podršku u nastavi. Kod učenika s disleksijom i diskalkulijom sam prepisivala nastavno gradivo, često njegove odgovore pisala u radne bilježnice ili na radne listiće. Jedino nisam pisala umjesto njega kada je učenik pisao provjere znanja jer imao je duže vrijeme za pisanje ispita od ostalih, ali sam mu ponekad čitala pitanja. Ustvari, nastavne zadatke i gradivo sam često čitala ja jer je učenik zbog disleksije bio spor u čitanju. Tako je mogao sudjelovati u raspravi i nije bio nervozan jer kasni. Kako učenik ima govornu manu, profesorima sam „prevodila“ njegove riječi. S učenikom s kojim sam od prvog razreda je nešto drugačije. Svaki ga dan podsjećam na pripremu nastavnih materijala, tijekom nastave skrećem mu pažnju na praćenje gradiva i ponavljam upute nastavnika jer učenik često odluta mislima u svoj svijet i zaboravlja da je na nastavi. Kada je bezvoljan, ljut ili nervozan smirujem ga i usmjeravam na vraćanje praćenju nastave i dovršavanju zadataka. Učeniku je potrebna i pomoć u snalaženju na novim mjestima kad smo na terenskoj nastavi ili na školskim izletima. Nova mjesta i situacije učenika ponekad čine tjeskobnim i ljutim. Pružam mu podršku u suočavanju s tim osjećajima. Učimo kako prihvatiti promjenu i kontrolirati svoje osjećaje te reakcije. Kod oba učenika, puno pažnje obraćam na socijaliziranje učenika s ostalim vršnjacima. Često sam posrednik u razumijevanju tijekom komunikacije i tumač emocija za obje strane. Isto, nekad znam pripaziti i ostale učenike ako me učiteljica zamoli. S učenikom u šestom razredu sam često ostajala duže u školi zbog objašnjavanja gradiva tog dana ili pisanja zadaće.</i></p>
<p>IP8. Kako doživljam odnos s ostalim zaposlenicima škole? Odnos s roditeljima?</p>	<p><i>Prvo sam morala uspostaviti kontakt s učiteljicom razredne nastave i stručnom službom škole što mi je predstavljalo veći strah od samog posla. Nasreću, svi smo profesionalno postupili, sjeli i porazgovarali. Smatram da je odnos s ostalim zaposlenicima škole temeljen na odličnoj komunikaciji te sam tu jako zadovoljna jer smo si međusobna podrška. Vrlo sam zahvalna da nastavnici i ostali školski djelatnici poštuju kao važnu figuru u razredu. Njihova podrška i savjeti bili su mi velika pomoć. Učiteljica razredne nastave velika mi je emocionalna podrška u iscrpljujućim radnim danima, od</i></p>

	<p><i>nje sam najviše naučila o radu s djecom. Često sa stručnim suradnikom, točnije rehabilitatorom koji mi i šef jer je koordinator, otvoreno razgovaram o učenikovu napretku, ali i određenim problemima. On je bio pri koji mi je pomogao kod uspostavljanja komunikacije s roditeljima, nastavnicima i učenikom. Kod oba učenika, redovito sam bila u kontaktu roditeljima koji shvaćaju važnost i moju ulogu u obrazovanju njihovog djeteta. Roditelji su, kod prvog i drugog učenika, vrlo uključeni u učenikovo obrazovanje. Bili su mi od velike pomoći kada sam tek upoznivala učenika, uvijek su spremni za razgovor. Lakše razumijem učenika i njegove interese kada međusobno dijelim s roditeljima različite dogodovštine o njegovu danu na nastavi ili kod kuće te je meni onda lakše naći zajednički jezik s učenikom.</i></p>
<p>IP9. Što sam naučila? Koje su moje slabe točke? Koje su moje jake točke?</p>	<p><i>Kao prvo, naučila sam puno o radu s djecom i djecom s poteškoćama u učenju. Naučila sam o važnosti strpljenja, razumijevanja, tolerancije i upornosti. Poboljšala sam svoje komunikacijske vještine zahvaljujući empatiji, ali i naučila sam postaviti samoj sebi granicu između prijateljstva i profesionalnog odnosa iako je to emocionalno teško u nekim situacijama, pogotovo u radu s djecom. Moja želja za pomaganjem je moja jaka točka. Jaka točka mi je moja sposobnost brze adaptacije učeniku i razumijevanje učenikovih osjećaja i potreba. Strpljiva sam, smirena, dobro komuniciram i održavam dobar odnos s učenikom, roditeljima, nastavnicima, ostalim djelatnicima. Pokušavam biti bolja svaki dan, uporna sam i trudim se učiti na greškama. Mislim da puno vrijedi što sam voljna dalje učiti i raditi na sebi kao osobi i pomoćniku. Slaba točka mi je sve više prisutan nedostatak motivacije i teški, emocionalno iscrpljujući dani. Nekako osjećam nedostatak volje za ostankom u ovom poslu zbog niskih plaća i prijavljivanja na burzu rada svakog ljeta i onda ponovnog prijavljivanja na natječaj, slanjem istih papira svakog ljeta. Zamorno je jer nemam osjećaj sigurnosti, a sa završetkom studija htjela bih se osamostaliti. S ovom plaćom i uvjetima ugovora koji se svake godine prekida na dva mjeseca ne mogu sebi pružiti financijsku sigurnost.</i></p>
<p>IP10. Kada uspoređujem protekle godine svog radnog iskustva, mogu li uočiti nastale promjene?</p>	<p><i>Vidim promjene zbog radnog iskustva, da. Počela sam raditi u siječnju 2021. godine s učenikom u šestom razredu, a u rujnu iste godine počela sam raditi s učenikom koji je krenuo u prvi i sada smo zajedno završili treći razred. Tako da se u par mjeseci meni desila</i></p>

	<p><i>velika promjena u poslu. Velika je razlika raditi u nižim pa u višim razredima jer je nastava drugačija, odnosno nastavni predmeti. I to je jedno iskustvo koje me naučilo da ja kao pomoćnik u nastavi moram biti vrlo dobra u opažanju i čitanju emocija, brzom prilagodbi potrebama učenika. Iskustvo me naučilo da svakom učeniku pristupam kao prijatelj, ali da ipak moram smanjiti razinu emocionalne privrženosti nekad biti stroga i nepopustljiva kako bi se učenik osamostalio. Sada se lakše prilagođavam novim situacijama i lakše nosim s izazovima.</i></p>
<p>IP11. Je li se što promijenilo u mom profesionalnom razvoju (povećanja kvalitete/učinkovitosti pružanja podrške učeniku? U cilju poboljšanja suradnje s ostalim dionicama? U mom osobnom rastu?</p>	<p><i>Što se tiče profesionalnog razvoja, više ne popuštam učenikovim prohtjevima kako je to bilo u početku i zbog toga sam bolja u poslu i odnos s učenikom je kvalitetniji i zajedno smo učinkovitiji u radu na nastavi. Samopouzdanija sam. Vidim poboljšanje u svojim komunikacijskim i socijalnim vještinama. Sjećam se uplašene djevojke i socijalne anksioznosti kod razgovora za posao, a sada sigurnije pristupam nepoznatim ljudima i novim situacijama. To što sam u nekim situacijama na poslu morala biti uporna i suprotstaviti se osobama s autoritetom kako bih se izborila za prava učenika, potaknulo me da se izborim za sebe u osobnom životu. Mislim da dobro radim svoj posao i zbog toga se osjećam dobro, i u profesionalnom, i u privatnom smislu!</i></p>

U Tablici 1 prikazuju se odgovori na istraživačka pitanja, to jest autoetnografske bilješke (verbatim) provedenog intervjua. Autoetnografske bilješke su zatim klasificirane i kategorizirane, te su izlučene sljedeće problemske kategorije:

1. Početna motivacija/podrška
2. Početne zapreke/uvjerenja
3. Prvi susret
4. Slijed aktivnosti nakon prvog susreta
5. Edukacija
6. Razvojni put promišljanja
7. Razvojni put osjećaja
8. Razvojni put vjerovanja
9. Emocije tijekom pružanja potpore
10. Predrasude
11. Nedostatci

12. Izgled radnog dana
13. Radna evidencija
14. Profesionalni izazovi
15. Odnos sa zaposlenicima škole
16. Odnos s roditeljima učenika
17. Snažne strane
18. Slabe strane
19. Promjene u radu uslijed radnog iskustva
20. Profesionalni i osobni razvoj

Ističe se kako je verbatim naveden dalje u radu odabran između tipičnih odgovora određene problemske kategorije i ne navodi se u cijelosti.

Vežano za prvu kategoriju (*Početna motivacija/podrška*) za posao pomoćnika u nastavi proizašla je iz ranog obiteljskog iskustva. Smatra se da je upravo zbog povezivanja s vlastitim iskustvom ispitanica našla početnu motivaciju za rad kao pomoćnice u nastavi- pomaganje drugima. Uočava se važnost podrške obitelji, odnosno roditelja.

„Početna motivacija bio je moj mlađi brat... Kad sam vidjela koliko je olakšanja to donijelo mojim roditeljima i koliko je pomoći dobio moj brat, još kao dijete u višim razredima htjela sam biti pomoćnik u nastavi... Podrška su mi bili i roditelji koji su me potaknuli da se prijavim na natječaj“

Vežano uz drugu kategoriju (*Početne zapreke/uvjerenja*) uočava se kako nesigurnost i osjećaj nivoze predstavljaju prepreku kod ispitanice tijekom razgovora za posao. Vjeruje se kako ispitanica proživljava negativne emocije zbog straha od neuspjeha. Ispitanica naglašava početnu motivaciju za rad, odnosno pomaganje drugima. Primjer toga nalazi se u ovom navodu:

„Na razgovoru za posao nisam mislila da ću ga dobiti jer sam bila jako nervozna...nisam znala što očekivati od pitanja i bila sam sva smotana tijekom razgovora, ali sam imala jasan odgovor na to zašto želim raditi taj posao – da pomognem kako se pomoglo i mom bratu...“

Vežano uz treću kategoriju (*Prvi susret*) ispitanica prvi susret s radom pomoćnika u nastavi, odnosno s učnikom opisuje kao emocionalno uzbuđljivo i iscrpljujuće iskustvo. Uočava se sumnja u vlastite sposobnosti zbog dolaska na mjesto prethodne pomoćnice u nastavi. Ispitanica spominje strah od neuspjeha zbog nespremnosti u komunikaciji s osobama s govornim poteškoćama, ali i prevladavanje tog straha upornošću. Još jednom, uviđa se napominjanje početne motivacije za radom što je želja za pomaganjem. Kod upoznavanja drugog učenika, ispitanica napominje da se osjeća iskusnije i spremnije za pružanje pomoći i potpore kao pomoćnice u nastavi. Također, ispitanica smatra kako su ona i drugi učenik uspostavili bolju interakciju i povezanost kod upoznavanja za razliku od prvog učenika. Primjer nalazimo u sljedećim navodima:

„Kod prvog susreta s učenikom osjećala sam strah od neuspjeha, ali sam bila uporna. Bila sam i uzbuđena i prestrašena jer nisam znala što očekivati jer je učenik bio naviknut na drugu osobu s kojom je surađivao prije. Sjetila sam se svog brata. Moja želja za time da pomognem nekome kako je netko pomogao njemu i roditeljima bila je veća od straha“,

„Učenika sam upoznala prije prvog dana nastave. Učenik je bio šesti razred te je imao autizam, ali govorne poteškoće. Učeniku je dijagnosticirana diskalkulija i disleksija i na to sam bila spremna. Ali, govorne poteškoće su me uplašile... zato nećemo moći komunicirati“,

„...mislila sam kako već imam iskustva. Zatim sam upoznala učenika kojem ću pružati pomoć i na prvu smo „kliknuli“. Nekako smo se baš našli i na prvu se razumjeli. Učenik je bio vrlo komunikativan što me iznenadilo... zaključila da te priprema i istraživanje može dovesti samo do određene granice, ostalo učiš po putu“.

Vezano uz četvrtu kategoriju (*Slijed aktivnosti nakon prvog susreta*) uočava se kako je potrebno nekoliko tjedana adaptacije učenikovim potrebama kako bi se potpora pružala na najbolji mogući način. U tome, pomoćnici pomaže stručna služba škole. Zatim, ispitanica ponovo sumnja u vlastite kompetencije kao pomoćnice u nastavi jer učenik naglašava kako mu nedostaje bivša pomoćnica. Osjećaju nekvalificiranosti za rad pridonosi majka učenika koja smatra da je učenik efikasnije surađivao s bivšom pomoćnicom. Odlazak u drugi razred, kod drugog učenika poboljšava sliku ispitanice o vlastitim kompetencijama i vještinama. Primjer toga nalazi se u sljedećim navodima:

„Slijedilo je par tjedana prilagodbe, učenja o učenikovim navikama, interesima, potrebama. Zatim sam prilagodila aktivnosti na nastavi prema njegovim sposobnostima, uz dogovor sa stručnom službom. Uspostavili smo radnu naviku i rutinu, ali učenik je vrlo rado pričao o svojoj prijateljici, bivšoj pomoćnici u nastavi jer je s njom, kako kaže učenikova majka, nekako najbolje surađivao...Mislila sam da možda nisam dovoljno dobra... postupala sam najbolje što sam znala i trudila sam se. Poslije sam shvatila da sam svoj posao radila vrlo dobro, samo je učeniku nedostajao prijateljski odnos koji je imao s bivšom pomoćnicom...“,

„Isto mi je trebalo par tjedana da prilagodim pružanje pomoći potrebama i sposobnostima učenika“.

Vezano uz petu kategoriju (*Edukacija*) saznaje se o načinu osposobljavanja pomoćnika u nastavi. Stručna služba škole bila je odgovorna za provođenje edukacije pomoćnika u nastavi. Međutim, ispitanica primjećuje da je potrebno dodatno samostalno istraživanje.

„Usputno sam završila kratku edukaciju za pomoćnike u nastavi. Edukaciju je vodila stručna služba škole u kojoj sam se zaposlila... ali doma sam sama još istraživala“.

U šestoj problemskoj kategoriji (*Razvojni put promišljanja*) ispitanica uočava kako za kvalitetniji i učinkovitiji radni odnos, pomoćnik u nastavi treba sam sebi postaviti granicu u

emocionalnoj povezanosti s učenikom. Iako je temelj odnosa prijateljstvo, prevelika emocionalna povezanost dovodi do popuštanja u učenikovim prohtjevima. Smatra kako u suprotnome narušava put prema osamostaljenju učenika. Ispitanica iskazuje strah od postajanja važne figure u djetetovu odgoju. Zatim, ispitanica primjećuje kako postaje uzorom ostaloj djeci u razredu u tome kako pristupati učeniku s poteškoćama u učenju. Primjer toga nalazi se u sljedećem navodu:

„...pomoćnik i učenik trebaju kliknuti. Kad nema toga suradnja može biti dobra, ali je uz taj klik kvalitetnija jer se temelji na prijateljstvu...nisam znala postaviti granicu između toga da sam učeniku prijatelj i da sam mu pomoćnik... Shvatila sam da učenik ne smije biti ovisan o meni i ne smijem raditi umjesto njega... Shvatila sam da tako ustvari odmažem učeniku i da moram ga poticati u osamostaljenju“.

U sedmoj kategoriji (*Razvojni put osjećaja*) saznaje se proživljavanju i prevladavanju negativnih emocija ispitanice tijekom rada kao pomoćnice u nastavi. Ispitanica primjećuje kako usprkos strahu i emocionalnoj iscrpljenosti, pomoćnik treba prihvatiti odgovornost i raditi na svojim komunikacijskim i socijalnim vještinama. Primjer se nalazi u ovom navodu:

„...bilo me strah moje uloge i odgovornosti u učenikovom odgoju... Počela sam paziti da budem dobar primjer učeniku. Kad je došlo do nesuglasica s prijateljima, uvijek sam pomno birala riječi i pazila da dam pametan savjet, da pomognem učeniku sagledati obje strane. Ne znam koliko sam dobra u tome, ali trudim se i učim svaki dan biti bolja. Onda sam postala posrednik u komunikaciji između učenika i ostale djece u razredu... Ostala djeca gledala su mene i moje postupke kao primjer prema kojemu su oni na isti način pristupali učeniku s poteškoćama u učenju i razvoju. Onda sam bila još suosjećajnija, pristupačnija, smirenija, tolerantnija...“.

Vezano uz osmu problemsku kategoriju (*Razvojni put vjerovanja*) ispitanica uočava da pomoćnici u nastavi ne pružaju pomoć svakom učeniku na isti način tijekom istih nastavnih aktivnosti. Ispitanica važnim dijelom posla pomoćnika u nastavi smatra pružanje podrške u njegovoj socijalizaciji sa školskim djelatnicima i školskim kolegama iz razreda. Primjećuje kako, osim u obrazovanju, pomoćnik je podrška i u emocionalnom razvoju učenika. Ispitanica uviđa kako dolazi do pozitivne promjene u vještini suočavanja s izazovima

„Vjerovala sam da svaki pomoćnik u nastavi uglavnom radi isti posao... ali svaki je učenik specifičan te svaki pomoćnik na drugačiji način pruža podršku i pomoć. Vjerujem da ako postoji netko u razredu tko razumije osjećaje djeteta s poremećajem autizma... vrlo je važna osoba u razredu koja pomaže uspostaviti dobar radni odnos i dobru prijateljsku atmosferu u školi. Shvatila sam da posao pomoćnika nije samo podrška i pomoć u nastavnim procesima, već i u emocionalnom razvoju učenika“.

Vezano uz devetu kategoriju (*Emocije tijekom pružanja potpore*) ispitanica uviđa o osjećaj ispunjenosti, sreće, ponosa i zadovoljstva kod sebe tijekom pružanja podrške učeniku s

poteškoćama u učenju. Spomenuti osjećaji javljaju se kada ispitanica uočava učenikov napredak, ali i popratno zadovoljstvo učenikovih roditelja i nastavnika. Dalje, osjećaj pripadnosti u razredu kod ispitanice predstavlja pozitivnu stranu posla i zadovoljstvo. Primjer toga nalazi se u sljedećem navodu:

„Osjećam se sretno, ispunjeno. Veseli me je napredak učenika... Drago mi je što sam i ja zaslužna za učenikov napredak. Ponosna sam. Isto me veseli zadovoljstvo roditelja i učitelja. Postala sam dio razreda i dobro se... Zabrinjava me i rastužuje pogrešno mišljenje o tome kako pomoćnici u nastavi rade školske zadatke umjesto učenika s poteškoćama u učenju“.

Vežano uz desetu kategoriju (*Predrasude*) ispitanica izriče zabrinutost oko predrasuda šire javnosti o poslu pomoćnika u nastavi i predrasuda o učenicima kojima su isti dodijeljeni. Primjer se nalazi u sljedećem navodu:

„Mi smo podrška i pomoć, ne učimo umjesto njih i ne pišemo zadaće i ispite umjesto njih. Mi ne učimo umjesto učenika. Voljela bih da šira javnost razumije posao pomoćnika u nastavi i ne etiketira dijete kojemu je pomoćnik dodijeljen kao nesposobno i glupo...“.

Vežano uz jedanaestu problemsku kategoriju (*Nedostatci*) ispitanica izražava nezadovoljstvo uvjetima ugovora o radu pomoćnika u nastavi. Preciznije, zbog dijela u ugovoru kojim se isti prekida tijekom školskih praznika ljeti. Također, ističe se nezadovoljstvo plaćom pomoćnika u nastavi. Primjer se nalazi u sljedećem navodu:

„Zabrinjavaju me uvjeti ugovora o djelu pomoćnika u nastavi koji se svake školske godine prekida...niske plaće dovoljne su mi za pokrivanje financija izvanredne studentice, ali ako ću u budućnosti htjeti zasnovati obitelj teško ću to s ovako niskom plaćom“.

Vežano uz dvanaestu kategoriju (*Izgled radnog dana*) saznaje se o aktivnosti prosječnog radnog dana ispitanice. Radni dan ispitanice počinje rano, dočekom učenika ispred škole. Ispitanica ističe razliku između pružanja podrške učeniku u višim i učeniku u nižim razredima. Ispitanica po potrebi, prepisuje nastavno gradivo, piše prema diktatu učenika, ponavlja upute nastavnika, čita učeniku nastavne zadatke. Zatim, ispitanica podsjeća učenika na pripremu nastavnih materijala, ponavljam upute nastavnika i skreće pažnju na praćenje nastave. Također, ispitanica naglašava kako pomaže učeniku u komunikaciji i socijalizaciji, ne samo ispunjavanju školskih obaveza tokom dana. Ponekad, ispitanica ostaje s učenikom nakon radnog vremena. Također, po potrebi, pomaže učiteljici. Radni dani su uglavnom dinamični u pomoćnik se prilagođava učeniku. Primjere nalazimo u sljedećim navodima:

„Kod oba učenika, u školu sam dolazila rano kako bih dočekala učenika već u razredu. Ako tog dana dolazi do nekih promjena u rasporedu, pripremim učenika na novonastalu situaciju... prepisivala nastavno gradivo, često njegove odgovore pisala u radne bilježnice ili na radne listiće. Jedino nisam pisala umjesto njega kada je učenik pisao provjere znanja jer imao je duže vrijeme

za pisanje ispita od ostalih, ali sam mu ponekad čitala pitanja. Ustvari, nastavne zadatke i gradivo sam često čitala ja jer je učenik zbog disleksije bio spor u čitanju. Tako je mogao sudjelovati u raspravi i nije bio nervozan jer kasni. Kako učenik ima govornu manu, profesorima sam „prevodila“ njegove riječi“,

„S učenikom s kojim sam od prvog razreda je nešto drugačije. Svaki ga dan podsjećam na pripremu nastavnih materijala, tijekom nastave skrećem mu pažnju na praćenje gradiva i ponavljam upute... smirujem ga i usmjeravam na vraćanje praćenju nastave i dovršavanju zadataka. Učeniku je potrebna i pomoć u snalaženju na novim mjestima kad smo na terenskoj nastavi ili na školskim izletima... Pružam mu podršku u suočavanju s tim osjećajima... puno pažnje obraćam na socijaliziranje učenika s ostalim vršnjacima. Često sam posrednik u razumijevanju tijekom komunikacije i tumač emocija za obje strane... znam pripaziti i ostale učenike ako me učiteljica zamoli. S učenikom u šestom razredu sam često ostajala duže u školi zbog objašnjavanja gradiva tog dana ili pisanja zadaće“.

U trinaestoj problemskoj kategoriji (*Radna evidencija*) saznaje se kako ispitanica vodi Dnevnik rada i piše mjesečno izvješće. Također, prema potrebi, predaje izvješće o izvanučioničkoj nastavi. Radnu evidenciju ispitanica predaje školskom koordinatorskom, u ovom slučaju članu stručne službe škole, rehabilitatoru na kraju mjeseca. Primjer se nalazi u sljedećem navodu:

„...vodim Dnevnik rada...i predajem ga koordinatorskom, odnosno rehabilitatoru na kraju svakog mjeseca... predajem i pismeno mjesečno izvješće... i izvješće s izleta“.

Vezano uz četrnaestu problemsku kategoriju (*Profesionalni izazovi*) ispitanica smatra da su izazovi u poslu stalni, no da se s iskustvom sve bolje nosi s istima. naglašava učenikovo odbijanje suradnje kao jedan od izazova s kojima se učestalo susreće. Međutim, kao jednim od težih izazova ispitanica smatra rješavanje sukoba između vršnjaka i učenika. Naglašava zahvalnost zbog savjeta i pomoći nastavnika te školske stručne službe u profesionalnim izazovima. Primjer toga nalazi se u sljedećem navodu:

„Izazovi su uvijek prisutni zbog prirode posla, ali suočavam se s njima dan po dan s puno strpljenja i stručne službe i učiteljice razredne nastave... ali učenik odbija suradnju... Nekad dolazi do sukoba između učenika i ostalih pomoći vršnjaka te je tu uvijek izazov kako pristupiti. Naravno, pomažu mi stručna služba i učitelji.“

Vezano uz petnaestu problemsku kategoriju (*Odnos s ostalim zaposlenicima škole*) iščitava se kako je međusobna komunikacija bitna između ispitanice i ostalih zaposlenika škole. Ispitanica vjeruje da zaposlenici poštuju i razumiju važnost pomoćnika u nastavi u obrazovnom procesu. Naglašava se pozitivan odnos s učiteljicom razredne nastave. Ispitanica je smatra emocionalnom podrškom. Često je u kontaktu sa stručnom službom škole, posebice rehabilitatorom, ujedno i školskim koordinatorskom. Primjer toga nalazi se u sljedećem navodu:

„Prvo sam morala uspostaviti kontakt s učiteljicom razredne nastave i stručnom službom škole što mi je predstavljalo veći strah od samog posla. Nasreću, svi smo profesionalno postupili... Smatram da je odnos s ostalim zaposlenicima škole temeljen na odličnoj komunikaciji te sam tu jako zadovoljna jer smo si međusobna podrška. Vrlo sam zahvalna da nastavnici i ostali školski djelatnici poštuju kao važnu figuru u razredu. Njihova podrška i savjeti bili su mi velika pomoć. Učiteljica razredne nastave velika mi je emocionalna podrška...Često sa stručnim suradnikom, točnije rehabilitatorom...razgovaram o učenikovu napretku, ali i određenim problemima. On je bio pri koji mi je pomogao kod uspostavljanja komunikacije s roditeljima, nastavnicima i učenikom“.

Vezano uz šesnaestu problemsku kategoriju (*Odnos s roditeljima učenika*) uočava se pozitivan odnos između ispitanice i roditelja učenika. Ističe se važnost redovitog održavanja kontakta. Kontakt s roditeljima pomaže ispitanici u boljem razumijevanju učenika. Nastale teškoće u poslu učinkovitije se rješavaju zajedničkom suradnjom pomoćnika i roditelja. Primjer se nalazi u sljedećem navodu:

„Kod oba učenika, redovito sam bila u kontaktu roditeljima koji shvaćaju važnost i moju ulogu u obrazovanju njihovog djeteta... Lakše razumijem učenika i njegove interese kada međusobno dijelim s roditeljima različite dogodovštine o njegovu danu na nastavi ili kod kuće te je meni onda lakše naći zajednički jezik s učenikom“

Vezano uz sedamnaestu kategoriju (*Snažne strane*) uočava se da ispitanica smatra svoju želju za pomaganjem svojom jakom točkom kao i sposobnost brze prilagodbe učeniku. Ispitanica naglašava svoje pozitivne osobine (strpljenje, dobre komunikacijske vještine, upornost, volja za učenjem) kao jake točke. Dalje, smatra da dobro razumije učenika te ima dobar odnos s njime, kao i s ostalim zaposlenicima škole te učenikovim roditeljima. Isto navodi osobnu težnju za poboljšanjem kompetencija i dodatnim učenjem kao svoju jaku stranu. Svojom snažnom stranom ispitanica smatra i što je naučila postaviti granicu između prijateljskog i profesionalnog odnosa s učenikom. Primjer toga nalazi se u sljedećim navodima:

„Kao prvo, naučila sam puno o radu s djecom i djecom s poteškoćama u učenju... o važnosti strpljenja, razumijevanja, tolerancije i upornosti. Poboljšala sam svoje komunikacijske vještine zahvaljujući empatiji, ali i naučila sam postaviti samoj sebi granicu između prijateljstva i profesionalnog odnosa iako je to emocionalno teško u nekim situacijama, pogotovo u radu s djecom“,

„Moja želja za pomaganjem je moja jaka točka... sposobnost brze adaptacije učeniku i razumijevanje učenikovih osjećaja i potreba. Strpljiva sam, smirena, dobro komuniciram i održavam dobar odnos s učenikom, roditeljima, nastavnicima, ostalim djelatnicima. Pokušavam

biti bolja svaki dan, uporna sam i trudim se učiti na greškama. Mislim da puno vrijedi što sam voljna dalje učiti i raditi na sebi kao osobi i pomoćniku“.

Vezano uz osamnaestu problemsku kategoriju (*Slabe strane*) ispitanica uočava gubitak motivacije i želje za radom što označuje svojom slabom točkom. Primjer toga nalazi se u sljedećim navodima:

„Slaba točka mi je sve više prisutan nedostatak motivacije i teški, emocionalno iscrpljujući dani“.

Vezano za devetnaestu kategoriju (*Promjene u poslu uslijed radnog iskustva*) uočavamo promjene u poslu pomoćnika u nastavi ispitanice. Kao prvu promjenu u načinu rada i pružanja potpore u višim i nižim razredima osnovne škole. Također, zbog radnog iskustva promijenila je pristup i smanjila emocionalnu privrženost koju osjeća prema učeniku. Smatra da uz iskustvo i promjene dolazi i bolja učinkovitost u radu. Također, zaključuje kako se zbog iskustva u radu lakše nosi s novim profesionalnim izazovima. Primjer toga nalazi se u sljedećem navodu:

„Vidim promjene zbog radnog iskustva, da...Velika je razlika raditi u nižim pa u višim razredima jer je nastava drugačija, odnosno nastavni predmeti. I to je jedno iskustvo koje me naučilo da ja kao pomoćnik u nastavi moram biti vrlo dobra u opažanju i čitanju emocija, brznoj prilagodbi potrebama učenika. Iskustvo me naučilo da svakom učeniku pristupam kao prijatelj, ali da ipak moram smanjiti razinu emocionalne privrženosti... Sada se lakše se prilagođavam novim situacijama i lakše nosim s izazovima“.

Zadnja, dvadeseta kategorija (*Profesionalni i osobni razvoj*) vezana je uz razvoj ispitanice u profesionalnom i osobnom segmentu. Ispitanica smatra kako je, u odnosu na početak bolja u svom poslu. Smatra svoj odnos s učenikom kvalitetnijim i rad učinkovitijim. Smatra da je posao pozitivno utjecao na njezin privatni život jer razvija neke pozitivne osobine kao što je samopouzdanje. Naglašava razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina koje su pogodne u profesionalnom i osobnom razvoju. Uočava kako se njen rad cijeni i poštuje te osjeća vrijednom. Primjer tog nalazimo u sljedećim navodima:

„Što se tiče profesionalnog razvoja, više ne popuštam učenicovim prohtjevima kako je to bilo u početku i zbog toga sam bolja u poslu i odnos s učenikom je kvalitetniji i zajedno smo učinkovitiji u radu na nastavi. Samopouzdanija sam“,

„Vidim poboljšanje u svojim komunikacijskim i socijalnim vještinama“,

„To što sam u nekim situacijama na poslu morala biti uporna i suprotstaviti se osobama s autoritetom kako bih se izborila za prava učenika, potaknulo me da se izborim za sebe u osobnom životu“.

Ciljevi	Verbatim
<p data-bbox="229 210 288 241">Opći</p> <p data-bbox="229 259 679 443">1. Istražiti vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti ispitanice tijekom rada kao pomoćnice u nastavi</p> <p data-bbox="229 1570 679 1753">2. Istražiti odnos unutarnjih i vanjskih čimbenika u oblikovanju identiteta ispitanice kao pomoćnice u nastavi</p>	<p data-bbox="713 259 1374 342">...osjećala sam strah od neuspjeha, ali sam bila uporna. Bila sam i uzbuđena i prestrašena...</p> <p data-bbox="713 360 1374 544">Mislila sam da možda nisam dovoljno dobra... ali postupala sam najbolje što sam znala i trudila sam se. Poslije sam shvatila da sam svoj posao radila vrlo dobro...</p> <p data-bbox="713 562 1374 645">...mislim da pomoćnik i učenik trebaju kliknuti... Tko god radi s djecom mora biti njihov prijatelj...</p> <p data-bbox="713 663 1374 745">... nisam znala postaviti granicu između toga da sam učeniku prijatelj i da sam mu pomoćnik..</p> <p data-bbox="713 763 1374 795">...moram ga poticati u osamostaljenju.</p> <p data-bbox="713 813 1374 949">Osjećam se sretno, ispunjeno. Veseli me je napredak učenika... Ponosna sam. Isto me veseli zadovoljstvo roditelja i učitelja...</p> <p data-bbox="713 967 1374 1050">Zabrinjava me i rastužuje pogrešno mišljenje o tome kako pomoćnici u nastavi rade...</p> <p data-bbox="713 1068 1374 1205">...bilo me strah moje uloge i odgovornosti u učenikovom odgoju... Počela sam paziti da budem dobar primjer učeniku.</p> <p data-bbox="713 1223 1374 1359">Vjerovala sam da svaki pomoćnik u nastavi uglavnom radi isti posao... ali svaki je učenik specifičan...</p> <p data-bbox="713 1377 1374 1514">Vjerujem da ako postoji netko u razredu tko razumije osjećaje djeteta s poremećajem autizma...vrlo je važna osoba u razredu...</p> <p data-bbox="713 1570 1374 1706">Kad sam vidjela koliko je olakšanja to donijelo mojim roditeljima i koliko je pomoći dobio moj brat, još kao dijete u višim razredima...</p> <p data-bbox="713 1724 1374 1756">Podrška su mi bili i roditelji...</p> <p data-bbox="713 1774 1374 1957">Smatrala sam da zbog iskustva i vlastite obiteljske situacije imam strpljenja i razumijevanja... nisam računala na iscrpljenost i samu sam sebe morala naučiti da istu ne pokazujem.</p> <p data-bbox="713 1975 1374 2058">Voljela bih da šira javnost razumije posao pomoćnika u nastavi i ne etiketira dijete kojemu je</p>

	<p><i>pomoćnik dodijeljen kao nesposobno i glupo.</i></p> <p><i>...odnos s ostalim zaposlenicima...sam tu jako zadovoljna jer smo si međusobna podrška...</i></p> <p><i>Učiteljica razredne nastave velika mi je emocionalna podrška... od nje sam najviše naučila o radu s djecom. ... koordinator, otvoreno razgovaram o učenikovu napretku, ali i određenim problemima...</i></p> <p><i>...roditeljima koji shvaćaju važnost i moju ulogu u obrazovanju njihovog djeteta... Bili su mi od velike pomoći...</i></p> <p><i>Lakše razumijem učenika... kada međusobno dijelim s roditeljima različite dogodovštine...</i></p> <p><i>Naučila sam o važnosti strpljenja, razumijevanja, tolerancije i upornosti.</i></p> <p><i>Moja slaba točka je nedostatak volje za ostankom u ovom poslu zbog niskih plaća i prijavljivanja na burzu rada svakog ljeta...</i></p> <p><i>Zabrinjavaju me uvjeti ugovora o djelu pomoćnika u nastavi...</i></p>
<p>Specifični</p> <p>1. Utvrditi jesu li se osobne vrijednosti ispitanice promijenile tijekom rada kao pomoćnice u nastavi? A u suradnji s roditeljima i nastavnicima?</p> <p>2. Utvrditi je li došlo do promjene u profesionalnom razvoju ispitanice? Ako jest, jesu li se razvile komunikacijske vještine ispitanice? Usmjerenosti na druge (empatija i podržavanje)?</p>	<p><i>Početna motivacija bio je moj mlađi brat...</i></p> <p><i>Sjetila sam se svog brata.</i></p> <p><i>... Moja želja za time da pomognem...bila je veća od straha...</i></p> <p><i>Isto me veseli zadovoljstvo roditelja i učitelja.</i></p> <p><i>To što sam u nekim situacijama na poslu morala biti uporna i suprotstaviti se osobama s autoritetom kako bih se izborila za prava učenika, potaknulo me da se izborim za sebe u osobnom životu.</i></p> <p><i>Poboljšala sam svoje komunikacijske vještine zahvaljujući empatiji...</i></p> <p><i>Vidim poboljšanje u svojim komunikacijskim i socijalnim vještinama.</i></p> <p><i>I to je jedno iskustvo koje me naučilo da ja kao pomoćnik u nastavi moram biti vrlo dobra u opažanju i čitanju emocija, brzom prilagodbi potrebama učenika. Iskustvo me naučilo da svakom učeniku pristupam kao</i></p>

<p>3. Istražiti kako se nastale promjene odražavaju na učinkovitost i kvalitetu rada ispitanice?</p>	<p><i>prijatelj, ali da ipak moram smanjiti razinu emocionalne privrženosti</i></p> <p><i>Što se tiče profesionalnog razvoja, više ne popuštam učenicovim prohtjevima...i zbog toga sam bolja u poslu i odnos s učenicom je kvalitetniji i zajedno smo učinkovitiji u radu na nastavi.</i></p> <p><i>Sada se lakše se prilagođavam novim situacijama i lakše nosim s izazovima.</i></p> <p><i>Onda sam bila još suosjećajnija, pristupačnija, smirenija, tolerantnija i otvorena za sva pitanja nedoumice.</i></p>
--	--

Uočava se kako ispitanica većinski radi poslove propisane Pravilnikom o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim stručnjacima. Preciznije rečeno, poslovi pomoćnice u nastavi, ujedno i ispitanice u istraživanju, većinski odgovaraju šiframa aktivnosti iz spomenutog Pravilnika. Naprimjer, po potrebi prepisivanje nastavnog gradiva (šifra aktivnosti E3), pisanje prema diktatu učenika (E2), ponavljanje uputa nastavnika (E9), dodatno objašnjavanje nastavnih zadataka (E12). Dalje, ispitanica podsjeća učenika na pripremu nastavnih materijala (E4), skreće pažnju učenika na praćenje nastave (E10), pomaže mu u prostornoj orijentaciji (E7) te potiče učenika na suradnju s ostalim učenicima iz razrednog odjela (A1). Također, ako je potrebno, ispitanica usmjerava učenika na prihvatljive oblike ponašanja (A2) i pomaže mu u razumijevanju oblika ponašanja ostalih (A4). K tome, saznaje se kako, od radne evidencije koja se navodi u Pravilniku, ispitanica piše dnevnik rada izvješća o izvanučioničkoj nastavi (izvješće s izleta) i mjesečna izvješća. No, ispitanica ne spominje pisanje završnog izvješća.

U dobivenim rezultatima istraživanja primjećuje se uspostavljanja kontakta s roditeljima i upoznavanje učenika te nastavnika prije samog početka nastave. Prema tome, uspostavljanje komunikacije i odnosa između roditelja i pomoćnika u nastavi te nastavnika i pomoćnika u nastavi smatra se vrlo bitnim aspektom u radu. Naime, ispitanica smatra da je zahvaljujući komunikaciji s roditeljima lakše razumjela učenikove potrebe. Školski koordinator za posebne odgojno-obrazovne potrebe učenika pomaže ispitanici u uspostavljanju tih kontakata, kako je i propisano već spomenutim Pravilnikom. Naglašava se i dobar odnos sa koordinatorom.

Također, ispitanica napominje važnost edukacije, odnosno, znanja stečenog tijekom edukacije od strane stručne službe škole, ali i dodatno samostalnog istraživanja koje je pomoglo tijekom pristupanja i upoznavanja učenika, pa i samoj prilagodbi pružanja potpore. O važnosti prilagodbe

načina rada svakom učeniku individualno, uviđa se iz iskustva ispitanice kada odlazi od učenika iz viših razreda i dolazi u prvi razred drugome učeniku. Naglašava, kako oba učenika imaju, tehnički istu specifičnu poteškoću u učenju, poremećaj u spektru autizma, ali pružanje podrške i potpore je usprkos tome različito. Stoga, uočava se važnost individualne prilagodbe svakom učeniku.

Nadalje, u rezultatima se navodi kako ispitanica pomaže učeniku u socijalizaciji i komunikaciji s nastavnicima, ali i vršnjacima. U nekim situacijama, ispitanica pomaže učeniku u prilagodbi ponašanja i nošenju s vlastitim emocijama. Isto tako, navodi se kako ispitanica pomaže učeniku u prepoznavanju emocija drugih ljudi. Zanimljivo, prema istraživanju provedenom na određenom uzroku samih pomoćnika u nastavi zaključuje se kako pomoćnici smatraju da je njihova uloga dostizanje što boljih akademskih postignuća prema sposobnostima učenika, ali ne smatraju sebe kao posrednika u komunikaciji između učenika i njegovih vršnjaka. Neki autori smatraju da pomoćnici u nastavi u praksi čak i odmažu socijalizaciji učenika s vršnjacima i njegovoj samostalnosti (Igrić i sur. 2021:607). Nasljedno na to, prema istraživanju iz 2022. godine provedenom u školama u varaždinskoj regiji, točna uloga pomoćnika u nastavi je nedovoljno razjašnjena i puno je šira od navedenih aktivnosti u Pravilniku. Naime, Bukvić analizom podataka u istraživanju provedenom u školama u varaždinskoj regiji utvrđuje kako potpora pomoćnika u nastavi varira od svakodnevnih životnih do školskih obaveza, asistiranja nastavnicima i tako dalje (Bukvić 2022:18). Tako se uočavaju aktivnosti rada ispitanice kao pomoćnice koje nisu navedenu u šiframa aktivnosti Pravilnika. Naprimjer čuvanje djece u razredu po molbi nastavnika kao i naknadno objašnjavanje gradiva i pomoći u pisanju domaćih zadaća nakon radnog vremena. Zanimljivo je kako u Sjedinjenim Američkim Državama uloga pomoćnika formalno puno šira i jasnije definirana. Pomoćnik u nastavi definiran je kao osoba koja pomaže u svim fazama nastavnog procesa, obuhvaća poslove van hrvatskog Pravilnika. Slični sustav primjenjuje se i u nekim europskim državama kao što su Velika Britanija i Finska (Romstein, Velki 2017:153).

Dalje, iz dobivenih rezultata uočava se kako ispitanica smatra da pridonosi kvalitetnijem obrazovanju učenika. Međutim, uočava se početna nesigurnost te poboljšanje u poslu kao posljedica radnog iskustva. Navodi se kako zbog radnog iskustva, rad pomoćnice u nastavi postaje učinkovitiji. Isto tako, ispitanica smatra da pomaže učeniku u osamostaljenju. Zanimljivo je kako i Drandić u svom istraživanju iz 2017. godine dokazuje kako pomoćnici u nastavi doprinose kvalitetnijem obrazovanju učenika. Učenik uz potporu pomoćnika lakše usvaja nastavno gradivo. Također, u istom istraživanju zaključeno je kako pomoćnici u nastavi potiču učenika u osamostaljenju kod izvršavanja školskih obaveza (Drandić 2017:455).

Zadnje, jedino gdje ispitanica pokazuje nezadovoljstvo poslom pomoćnika u nastavi su niske plaće i ugovor na neodređeno radno vrijeme. U istraživanju iz 2017. godine, neki pomoćnici u

nastavi iskazuju nezadovoljstvo zbog neshvaćenosti njihove uloge i važnosti u školskom procesu od strane ostalih zaposlenika škole (Romstein, Velki 2017:157). Štoviše, uočava se naglašavanje prihvaćenosti i razumijevanja rada pomoćnice u nastavi od strane ostalih školskih zaposlenika, roditelja, ali i ostale djece u razredu. Tijekom rada kao pomoćnik u nastavi, ispitanica pospješuje neke pozitivne osobine kao što su empatija, strpljenje, tolerancija, samopouzdanje, asertivnost. Stoga, uočava se profesionalni i osobni rast ispitanice tijekom rada kao pomoćnice u nastavi učenicima s poteškoćama u učenju.

6. Zaključak

Poteškoće u učenju izazovi su s kojima se susreću učenici, ali roditelji, nastavnici te ostali zaposlenici u odgojno-obrazovnom sustavu. Specifične poteškoće u učenju su disleksija, disgrafija, diskalkulija, dispraksija, poremećaji u spektru autizma, deficit pažnje/hiperaktivni poremećaj i opsesivno-kompluzivni poremećaj. Postoje razni načini uključivanja djece s poteškoćama u učenju u obrazovni sustav. Jedan od načina je osiguravanje pomoćnika u nastavi učenicima koji svojim aktivnostima tijekom rada pružaju podršku i pomoć učeniku sa spomenutim poteškoćama. Svrha ovog rada bila je osobna iskustva pomoćnika u nastavi učenika s poteškoćama u učenju, s fokusom na njihovu početnu motivaciju te osobni i profesionalni razvoj kroz samorefleksiju i kritičko promišljanje o vlastitim vjerovanjima, osjećajima i doživljajima, postupcima. Ciljevi istraživačkog rada podijelili su se na opće i specifične. Opći ciljevi rada su istražiti osobna vjerovanja, misli, emocije i vrijednosti pomoćnika u nastavi tijekom pružanja podrške učeniku s poteškoćama u učenju, te unutarnje i vanjske čimbenike razvijanja identiteta kao pomoćnika u nastavi prema postavljenim istraživačkim pitanjima. Specifični ciljevi uključuju ispitivanje percepcije učinkovitosti i kvalitete rada uslijed osobnog i profesionalnog razvoja pomoćnika. U radu se koristila analitička autoetnografska metoda istraživanja.

Na uvodno postavljena istraživačka pitanja, dobiveni su sljedeći odgovori.

Iz **IP1** zaključuje se kako je **motivacija za posao pomoćnika u nastavi proizašla iz obiteljskog iskustva i želje za pomaganjem drugima**. Također je pri tome bila važna podrška obitelji. Početne **zapreke** su bile **javljanje negativnih emocija vezanih uz neuspjeh u poslu**, dok je taj **strah prevladan** upornošću.

Iz **IP2** zaključuje se kako **prvi susret** pomoćnika u nastavi s učenikom može biti **emocionalno intenzivan i iscrpljujući, što često dovodi do sumnji u vlastite sposobnosti**. Međutim, početne nesigurnosti prevladavaju se kroz upornost i izraženom željom za pomaganjem. U ovom odgovoru, također, naglašava se **važnost prilagodbe, osobnog razvoja i učenja** kroz iskustvo u radu pomoćnika u nastavi.

Iz odgovora na **IP3**, kroz promišljanja autorice (ispitanice) zaključuje se da je za kvalitetan i učinkovit radni odnos **ključno da pomoćnik u nastavi postavi jasne granice u emocionalnoj povezanosti s učenikom što često narušuje učenikovo osamostaljenje**. Također, pomoćnik u nastavi primjer je u socijalnoj komunikaciji vršnjacima učenika kojemu se pruža podrška.

Iz odgovora na **IP4** zaključuje se da se tijekom rada kao **pomoćnik u nastavi pomoćnik suočava s negativnim emocijama, uključujući strah i emocionalnu iscrpljenost**. Unatoč tim izazovima,

pomoćnik treba prihvatiti odgovornost i kontinuirano raditi na usavršavanju svojih komunikacijskih i socijalnih vještina kako bi učinkovitije prevladao te prepreke.

Iz odgovora na **IP5** zaključuje se kako pomoćnik u nastavi prilagođava svoj način rada svakom učeniku kao pojedincu. **Ključan dio posla pomoćnika u nastavi pružanje podrške u socijalizaciji učenika s nastavnicima i vršnjacima. Pomoćnik ne doprinosi samo obrazovanju, već i emocionalnom razvoju učenika.**

Iz odgovora na **IP6** zaključuje se kako pomoćnik u nastavi osjeća **pozitivne emocije (veselje, ponos, ispunjenje) kada vidi napredak učenika te zadovoljstvo roditelja i nastavnika.** Pripadnost razredu pomoćniku je osobno vrlo važna. S druge strane, slabu točku pomoćniku predstavlja **osobno nezadovoljstvo uvjetima ugovora o radu pomoćnika u nastavi**, posebno zbog klauzule koja predviđa prekid ugovora tijekom ljetnih školskih praznika. Također, ističe nezadovoljstvo s visinom plaće.

U odgovoru na **IP7** pomoćnik navodi **aktivnosti radnog dana.** Po potrebi, prepisuje nastavno gradivo, piše prema diktatu učenika, ponavlja upute nastavnika i čita nastavne zadatke. Također, podsjeća učenika na pripremu nastavnih materijala, ponavlja upute i skreće pažnju na praćenje nastave. Pored toga, pomaže učeniku u komunikaciji i socijalizaciji, ne samo u ispunjavanju školskih obaveza. Pomoćnik vodi radnu evidenciju kao je propisano Pravilnikom i predaje je u određenom roku školskom koordinatorskom. **Aktivnosti pomoćnika u nastavi obuhvaćaju više od aktivnosti propisanih Pravilnikom.** Zatim, pomoćnik se zbog iskustva u radu lakše nosi sa stalnim profesionalnim izazovima. Pomoćniku u profesionalnim izazovima pomažu nastavnici i stručna služba škole.

Iz odgovora na **IP8** zaključuje se kako pomoćnik u nastavi doživljava **odnos s ostalim zaposlenicima škole i s roditeljima učenika vrlo pozitivnim.** Volja za suradnjom je obostrana i redovito je u kontaktu sa stručnom službom, učiteljicom razredne nastave i učenikovim roditeljima.

U odgovoru na **IP9** pomoćnik u nastavi navodi svoje **jake i slabe točke.** Prema tome, **želja za pomaganjem, sposobnost brze prilagodbe učeniku, strpljenje te dobre komunikacijske vještine, empatijske sposobnosti, sposobnost postavljanja granice između prijateljstva i profesionalnosti s učenikom, upornost i volja** za učenjem su jake strane pomoćnika. S druge strane, **gubitak motivacije za rad** uzrokovan nepovoljnim radnim uvjetima (niske plaće, ugovor na određeno) su slabe točke pomoćnika.

U odgovoru na **IP10** zaključuje se kako je, u odnosu na početak, **pomoćnik u nastavi značajno unaprijedio svoje profesionalne vještine**, s kvalitetnijim odnosom s učenikom i povećanom učinkovitošću rada. Posao je pozitivno utjecao na pomoćnikov privatni život, posebno u smislu

razvoja samopouzdanja te razvijanja komunikacijskih i socijalnih vještina. Pomoćnik u nastavi profesionalno i osobno raste tijekom pružanja potpore učeniku s poteškoćama u učenju. Što se tiče postavljenih ciljeva, u ovom završnom radu istražila su se vlastita vjerovanja, misli, emocije, osobne vrijednosti pomoćnika u nastavi te odnos vanjskih i unutarnjih čimbenika na oblikovanje identiteta pomoćnika. Osobne vrijednosti pomoćnika kao važnost za iskazivanjem empatije i prihvaćanja različitosti djece s poteškoćama nisu se promijenile tijekom rada. Obitelj pomoćniku ostaje važna motivacija, međutim, ista se gubi zbog nezadovoljstva uvjeta rada prema ugovoru na određeno vrijeme. **Promjena u profesionalnom razvoju vidljiva je kroz poboljšanje komunikacijskih i socijalnih vještina, asertivnost i samoosnaženje što se pozitivno odražava na radnu učinkovitost pomoćnika u nastavi (IP11).**

Na kraju, željela bih se dodatno osvrnuti na spomenute loše uvjete rada navedene ugovorom o radu. Kako je to uzrok gubitka motivacije pomoćnika u nastavi za radom, preporuka je poboljšanje određenih točaka ugovora. Naprimjer, zbog ugovora na određeno vrijeme, koji se najčešće prekida tijekom ljetnih praznika, pomoćnik u nastavi gubi statusna prava (zdravstveno osiguranje, mirovinsko osiguranje; gubi se kontinuitet u radnom stažu). Također, nerijetko su plaće pomoćnika u nastavi nedostatne, pomoćnik nije financijski stabilan. Prema tome, želi se potaknuti nadležne institucije na jasnije definiranje uloge pomoćnika u nastavi u hrvatskom odgojno-obrazovnom sustavu. Vjeruje se kako bi se zadovoljstvo pomoćnika u nastavi uvjetima o radu pozitivno odražavalo na učinkovitost rada pomoćnika, a s time i na krajnje korisnike što su djeca s poteškoćama i njihova kvaliteta obrazovanja.

IZJAVA O AUTORSTVU

I SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, VANJA MOŽANIĆ pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada pod naslovom AUTOETNOGRAFSKO ISTRAŽIVANJE ISKUSTAVA POMOĆNIKA U NASTAVI UČENIKA S POTEŠKOĆAMA U UČENJU te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:

VANJA MOŽANIĆ

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, VANJA MOŽANIĆ neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog rada pod naslovom AUTOETNOGRAFSKO ISTRAŽIVANJE ISKUSTAVA POMOĆNIKA U NASTAVI UČENIKA S POTEŠKOĆAMA U UČENJU čiji sam autor/ica.

Student/ica:

VANJA MOŽANIĆ

(vlastoručni potpis)

7. Literatura

Knjige:

- [1] Cummings, Rhonda; Fisher, Gary. 2008. *Djeca s poteškoćama u učenju*. Veble commerce. Zagreb.
- [2] Hudson, Diana. 2018. *Specifične teškoće u učenju. Što učitelji i nastavnici trebaju znati*. EDUCA. Zagreb.
- [3] Pongrac Vincelj, Lidija; Rebrina, Zrinko. 2017. *Priručnik za pomoćnike u nastavi/stručne komunikacijske posrednike*. Grad Zagreb. Zagreb. str. 7-88
- [4] Thompson, Jenny. 2016. *Vodič za rad s djecom i učenicima s posebnim potrebama*. EDUCA. Zagreb.

Časopisi:

- [1] Chang, Heewon. 2007. Autoethnography: Raising Cultural Consciousness of Self and Others. *Studies in Educational Ethnography*, 12(1). 207-222. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/235280066_Autoethnography_Raising_Cultural_Consciousness_of_Self_and_Others (pristupljeno: 10.9.2024.).
- [2] Igrić, Ljiljana. Marinić, Mateja; Maljevac, Ana. 2021. Comparison of Teachers and Teaching Assistants' Perspective of Necessary Teaching Assistant Competences. *Croatian Journal of Education*, 23(2), str. 605-650. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/381209> (pristupljeno: 27.8.2024.).
- [3] Karamatić Brčić, Matilda. 2011. Svrha i cilj inkluzivnog obrazovanja. *Acta Iadertina* 8, str. 39-47. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/280119> (pristupljeno: 26.8.2024.).
- [4] Malogorski Jurjević, Martina. 2013. Specifične poteškoće u učenju: teorijska polazišta i dosadašnja istraživanja. *Školski vjesnik*, 62(2-3), str. 411-424. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/154952> (pristupljeno: 27.8.2024.).

Radovi na konferenciji:

- [5] Becirovic, Karolina; Bagaric, Zeljka; Cerepinko, Darijo. In-service education of teaching assistants for pupils with intellectual disabilities supported by auto-ethnographic research // ICERI proceedings / Chova, Luis Gomez; Martinez, Augustin Lopez; Lees, Joanna (ur.). 2022. str. 505-5011 doi: 10.21125/iceri.2022.0160.

Doktorski, magistarski i diplomski radovi:

- [6] Bartulović, Marija. 2021. *Transformativni potencijal autoetnografije u poučavanju kvalitativnih metoda istraživanja u studiju pedagogije*. Izvorni znanstveni rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. str. 5-22. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/396907> (pristupljeno 26.8.2024).
- [7] Bećirović, Karolina. 2022. *Kompetencije pomoćnika u nastavi učenika s intelektualnim poteškoćama: autoetnografsko istraživanje*. Diplomski rad. Sveučilište Sjever. Varaždin. 63 str. Dostupno na: <https://zir.nsk.hr/islandora/object/unin%3A4854/datastream/PDF/view> (pristupljeno 26.8.2024).
- [8] Bukvić, Zlatko. 2022. *Teaching assistant's professional support for students with disabilities and their role in inclusive education*. Izvorni znanstveni rad. Centar za odgoj i obrazovanje Tomislav Špoljar Varaždin. Varaždin. str. 9-19. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/419147> (pristupljeno 26.8.2024).
- [9] Drandić, Dijana. 2017. *Uloga pomoćnika u nastavi u provođenju inkluzivnog obrazovanja*. Izvorni znanstveni rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. Muzička akademija u Puli. Pula. str. 439-459. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/277557> (pristupljeno 26.8.2024). dostupno na: (pristupljeno 26.8.2024).
- [10] Romstein, Ksenija; Velki, Tena. 2017. *Pomoćnici u nastavi: problemi u praksi i percepcija vlastite uloge u nastavnom procesu*. Stručni rad. Sveučilište Jospia Jurja strossmayera u Osijeku. Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti. Osijek. str. 151-160. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/286066> (pristupljeno 26.8.2024).

Internet izvori:

- [11] UNISON: Professional standards for teaching assistants; Advice for headteachers, teachers, teaching assistants, governing boards and employers. Dostupno na: <https://www.unison.org.uk/content/uploads/2016/06/Teaching-Assistant-Professional-Standards.pdf> (pristupljeno 26.8.2024.).
- [12] Euridyce: Uključenje djece i učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav obrazovanja. Dostupno na: <https://euridyce.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/ukljucenje-djece-i-ucenika-s-posebnim-potrebama-u-redoviti> (pristupljeno: 7.9.2024).
- [13] Osigurajmo im jendnakost: Inkluzivno obrazovanje. Dostupno na: <https://osigurajmoimjendnakost.com/index.php/djeca-s-teskocama-1/96-inkluzivno-obrazovanje/158-inkluzivno-obrazovanje.html> (pristupljeno 7.9.2024.).

- [14] Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim suradnicima. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html (pristupljeno: 26.8.2024.).
- [15] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi: Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=40115> (pristupljeno 3.9.2024.).
- [16] <https://mzom.gov.hr/vijesti/ministarstvo-znanosti-i-obrazovanja-donijelo-pravilnik-o-pomocnicima-u-nastavi-i-strucnim-komunikacijskim-posrednicima/810> (pristupljeno 11.9.2024.).

8. Popis slika i tablica

Slika 1. Program rada pomoćnika u nastavi za školsku godinu 2020./2021., 2021./2022., 2022./2023. Izvor: izradila autorica.....	19
Slika 2. Primjer Dnevnika rada (Obrazac 4) sa šiframa aktivnosti . Izvor: izradila autorica	21
Slika 3. Mjesečno izvješće/Dnevnik rada na projektu za mjesec lipanj 2024. godine. Izvor: izradila autorica	22
Slika 4. Izvješće s izleta, lipanj 2024. godine. Izvor: izradila autorica	23
Tablica 1. Istraživačka pitanja i autoetnografske bilješke (verbatim)	34
Tablica 2. Sinteza verbatimima prema općim i specifičnim ciljevima istraživanja	46